

STORTINGET

Stortingstidende

Referat fra møter i Stortinget

Nr. 49 · 9. februar
Sesjonen 2022–2023

Møte torsdag den 9. februar 2023 kl. 10

President: Morten Wold

Dagsorden (nr. 49):

1. Innstilling fra kontroll- og konstitusjonskomiteen om Riksrevisjonens årlige rapport om revisjon – fra statsbudsjett til statsregnskap 2021 (Innst. 163 S (2022–2023), jf. Dokument 1 (2022–2023))
2. Innstilling fra kontroll- og konstitusjonskomiteen om statsrådets protokoller for tidsrommet 1. januar–30. juni 2022 (Innst. 164 S (2022–2023))
3. Innstilling fra kontroll- og konstitusjonskomiteen om Riksrevisjonens oppfølging av forvaltningsrevisjoner som er behandlet av Stortinget (Innst. 161 S (2022–2023), jf. Dokument 3:1 (2022–2023))
4. Innstilling fra kontroll- og konstitusjonskomiteen om Riksrevisjonens undersøkelse av forvaltningspraksisen i det kommunale barnevernet (Innst. 162 S (2022–2023), jf. Dokument 3:5 (2022–2023))
5. Innstilling fra kontroll- og konstitusjonskomiteen om Riksrevisjonens undersøkelse av helse-, opplærings- og velferdstjenester til innsatte i fengsel (Innst. 167 S (2022–2023), jf. Dokument 3:4 (2022–2023))
6. Interpellasjon fra representanten Andreas Sjalg Unneland til justis- og beredskapsministeren: «11. januar 2023 overleverte Rolleforståelseutvalget sin rapport til justis- og beredskapsministeren. Rapportens hovedkonklusjon er at det ikke i tilstrekkelig grad har vært skilt mellom rollen som politi og rollen som medlem av Norsk Narkotikapolitiforening. Rapporten påpeker det problematiske ved at en privat aktør får stor innflytelse over kompetanseheving for og opplæring av politiet, samt at samrøret har medført et demokratisk og rettssikkerhetsmessig problem.
Hva er regjeringens syn på rapporten, og hvordan vil regjeringen følge opp anbefalingene?»
7. Interpellasjon fra representanten Anne Kristine Linnestad til helse- og omsorgsministeren: «Rapporten «State of the Nation – Norges tilstand 2021» viser at det norske vann- og avløpsnett har et betydelig vedlikeholdsetterslep, og oppgraderingsbehovet for vannforsynings- og avløpsanlegg er estimert til 570 mrd. kr fram til 2040. I områder med store lekkasjer ender opp mot 60 pst. av drikkevannet i terrenget. Det er samtidig stor fare for at avløpsvann kommer inn i drikkevannet, noe som øker risikoen for sykdom.

Hvordan jobber regjeringen for å bidra til at kommunene følger opp vedlikeholdsetterslepet i vann- og avløpsnett og minsker risikoen for sykdommer?»

8. Referat

Presidenten [10:00:23]: Representantene Per Olaf Lundteigen, Willfred Nordlund og Trine Lise Sundnes, som har vært permittert, har igjen tatt sete.

Det foreligger tre permisjonssøknader:

- fra representantene Tellef Inge Mørland og Gro-Anita Mykjåland om permisjon i tiden fra og med 12. til og med 17. februar og fra representanten Ingunn Foss om permisjon i tiden fra og med 13. til og med 17. februar – alle for å delta på høringer i FN i New York og besøke Washington DC med Den interparlamentariske union.

Etter forslag fra presidenten ble enstemmig besluttet:

1. Søknadene behandles straks og innvilges.
2. Følgende vararepresentanter innkalles for å møte i Stortinget i tiden fra og med 14. til og med 16. februar:

For Aust-Agder: Ramani Nordli og Kenneth Engvoll Løland

For Vest-Agder: Aase Marthe J. Horrigmo

Presidenten [10:01:11]: Representanten Kjell Ingolf Ropstad vil fremsette to representantforslag.

Kjell Ingolf Ropstad (KrF) [10:01:23]: På vegne av representantene Dag-Inge Ulstein, Olaug Bollestad og meg selv har jeg gleden av å sette fram et forslag om å forlenge strømsøtten til landbruket ut året, og fra samme representanter et representantforslag om et landsomfattende tilsyn av norsk eldreomsorg og tiltak for raskt å forbedre situasjonen i eldreomsorgen.

Presidenten [10:01:45]: Representanten Frank Edvard Sve vil fremsette et representantforslag.

Frank Edvard Sve (FrP) [10:01:59]: Eg har gleden av å fremje eit representantforslag på vegner av Sylvi Listhaug, Morten Stordalen og meg sjølv om å prioritere E39 Veibust–Blindheim–Breivika.

Presidenten [10:02:10]: Representanten Bjørnar Moxnes vil fremsette et representantforslag.

Bjørnar Moxnes (R) [10:02:28]: Jeg vil på vegne av Naomi Wessel, Geir-Asbjørn Jørgensen og meg selv foreslå å sikre helikopterstøtte til Hæren i 2023 og bevare kompetansemiljøet som er på Bardufoss.

Presidenten [10:02:41]: Representanten Bård Ludvig Thorheim vil fremsette et representantforslag.

Bård Ludvig Thorheim (H) [10:02:56]: Jeg vil på vegne av representantene Nikolai Astrup, Turid Kristensen, Anna Molberg, Mathilde Tybring-Gjedde, Ove Trellevik og meg selv fremme et representantforslag om kunnskap om kjernekraft.

Presidenten [10:03:10]: Representanten Lars Haltbrekken vil fremsette et representantforslag.

Lars Haltbrekken (SV) [10:03:27]: På vegne av stortingsrepresentanten Birgit Oline Kjerstad og meg selv vil jeg fremme et representantforslag om å stenge Barentshavet for ytterligere olje- og gassvirksomhet.

Presidenten [10:03:38]: Representanten Bård Hoksrud vil fremsette et representantforslag.

Bård Hoksrud (FrP) [10:03:54]: På vegne av Fremskrittspartiets stortingsrepresentanter Morten Wold, Gisle Meininger Saudland, Dagfinn Henrik Olsen, Erlend Wiborg, Bengt Rune Strifeldt og meg selv har jeg gleden av å framsette forslag om fleksibel sykepengeordning for kreftpasienter og andre med lengre behandling.

Presidenten [10:04:10]: Forslagene vil bli behandlet på reglementsmessig måte.

Sak nr. 1 [10:04:18]

Innstilling fra kontroll- og konstitusjonskomiteen om Riksrevisjonens årlige rapport om revisjon – fra statsbudsjett til statsregnskap 2021 (Innst. 163 S (2022–2023), jf. Dokument 1 (2022–2023))

Presidenten [10:04:25]: Etter ønske fra kontroll- og konstitusjonskomiteen vil presidenten ordne debatten slik: 5 minutter til hver partigruppe og 5 minutter til medlemmer av regjeringen.

Videre vil det – innenfor den fordelte taletid – bli gitt anledning til inntil seks replikker med svar etter innlegg fra medlemmer av regjeringen, og de som måtte tegne seg på talerlisten utover den fordelte taletid, får en taletid på inntil 3 minutter.

Peter Frølich (H) [10:05:20] (komiteens leder): Riksrevisjonen har revidert statsregnskapet for 2021 og 235 årsregnskaper for departementer, statlige virksomheter og fond er gjennomgått.

Jeg har lyst til å trekke fram noen punkter fra Riksrevisjonens konklusjoner og starter med statsregnskapet. Riksrevisjonen mener at statsregnskapet i det vesentlige er riktig avlagt og presentert, bevilgningsregnskapet er i det vesentlige riktig avlagt, kapitalregnskapet er i det vesentlige riktig avlagt, statsregnskapets oversikt over fullmakter er i det vesentlige riktig presentert og Svalbard-

regnskapet er i det vesentlige riktig avlagt. Riksrevisjonen er ikke kjent med feil eller mangler fra revisjonen av årsregnskaper eller i rapporterte saker som påvirker konklusjonen av statsregnskapet som helhet.

Så går vi til årsregnskapene. Riksrevisjonen mener at alle årsregnskapene for departementene og underliggende virksomheter er riktige, unntatt fire – dvs. 231 av 235 årsregnskaper er uten vesentlige feil og mangler. De fire som inneholder vesentlige feil og mangler, er Eksporthfinansiering Norge, Norges forskningsråd, Statens vegvesen og Kystverket. I tillegg er det avdekket brudd på administrativt regelverk i seks virksomheter.

I tillegg til gjennomgangen av statens regnskaper kommer Riksrevisjonen med kritikk på sju områder, som komiteen har gått dypere inn i. Jeg vil starte med de to sakene som Riksrevisjonen mener er «sterkt kritikkverdige». Det er at statlige virksomheter ikke etterlever kravet om å kontrollere lønns- og arbeidsvilkår ved kjøp av tjenester. Det øker faren for sosial dumping. I tillegg har vi Helsedirektoratet, som ikke avdekker alvorlige feil og misbruk, og ikke krever tilbake feilutbetalinger av helserefusjoner.

I tillegg har Riksrevisjonen fem saker de mener er «kritikkverdige», nemlig at Nav i begrenset grad har gjennomført etterkontroll av de koronarelaterte ytelsene, at saksbehandlingstiden for klagesaker på skatteområdet er lang og ikke i tilstrekkelig grad sikrer rettssikkerheten til de skattepliktige, at skatteetaten ikke i tilstrekkelig grad har sikret at utenlandske selskapsaksjonærer trekkes korrekt i kildeskatt, at Nærings- og fiskeridepartementet ikke forvalter nedlagte gruver i samsvar med forurensningsloven, og, til slutt, at det er lite sporbarhet i prioriteringen av prosjekter til Nasjonal transportplan.

Dette er alle funn som må tas på alvor og rettes opp, og det er noe en samlet komité stiller seg bak.

Så vil jeg gi honnør til Riksrevisjonen for et grundig og viktig arbeid med å avdekke og påpeke disse forholdene. Det er betryggende at vi har et grundig system for kontroll og ikke minst etterkontroll av slike funn. Riksrevisjonen har fulgt opp elleve slike saker fra fjorårets rapport. De er tilfreds med regjeringens oppfølging av ni av disse sakene. To revisjoner følges opp videre. Det er Stortingets forutsetninger for gebyrfinansiering og uføreforhøringen. Her nøyer jeg meg med å vise til merknadene i de enkelte sakene som er omtalt i innstillingen.

Avslutningsvis vil jeg bare kort si at Riksrevisjonen, patente som de er, sikkert har merket seg komiteens kommentarer til innretningen og strukturen på rapporten, som med fordel kan justeres og forbedres framover, slik at kontrollarbeidet fra komiteens side blir litt lettere i kommende år.

Til slutt vil jeg takke komiteen for samarbeidet og Riksrevisjonen for nok et godt og solid arbeid.

Even Eriksen (A) [10:09:40]: Takk til saksordføreren for en god redegjørelse om saken, som Arbeiderpartiet slutter seg til. Som saksordfører for sakene under Helse- og omsorgsdepartementet og Kunnskapsdepartementet har jeg tenkt til å si noen ord om disse.

Først til Kunnskapsdepartementet og oppfølgingssaker: Riksrevisjonen har siden sist fulgt saker knyttet til forskningsetikk, kostnadsføring i forskningsprosjekter, anvendelsen av de statlige regnskapsstandardene, og Utdanningsdirektoratets forvaltning av tilskudd til friskoler. Riksrevisjonen viser til at Kunnskapsdepartementet har iverksatt formålstjenlige formål, og lukker med det sakene. Det er positivt, og komiteen merker seg det.

Under Helse- og omsorgsdepartementet er det imidlertid to presentasjoner av nye saker. Den ene er «Helsedirektoratet avdekker ikke alvorlige feil og misbruk og krever ikke tilbake feilutbetalinger av helserefusjoner», og den andre er «Tilskudd til frivillige organisasjoner brukes til relevante aktiviteter og tiltak». Til sistnevnte har Riksrevisjonens undersøkelse sett på midler som ivaretar sårbare grupper, ettersom det er spesielt viktig at disse midlene blir brukt til formålet. Det er bra og viktig. Komiteen merker seg at helse- og omsorgsministeren, arbeids- og inkluderingsministeren og barne- og familieministerens slutter seg til Riksrevisjonens funn og kritikk, og at statsrådene har iverksatt tiltak for å imøtegå utfordringene.

Når det kommer til helserefusjoner, har Riksrevisjonen avdekket betydelige mangler i Helsedirektoratets etterkontroller. I gjennomsnitt blir bare 33 av de totalt 23 000 helseaktørene som får utbetalt refusjon, etterkontrollert hvert år. Komiteen deler Riksrevisjonens vurdering av at folketrygdlovens mål om at feilutbetalinger skal tilbakebetales, neppe blir oppnådd når Helfo bare etterkontrollerer et fåtall av de alvorligste sakene med vesentlige beløp. Det er komiteens syn at det er behov for å finne en hensiktsmessig fordeling av etterkontroll gjennom hele forvaltningskjeden basert på en helhetsvurdering av beløpenes størrelse, risiko og ressurser. Det er positivt at Helsedirektoratet har signalisert at det vil styrke arbeidet med etterkontroller. Komiteen støtter disse signalene og påpeker samtidig behovet for overordnede risikovurderinger av hele forvaltningskjeden med vekt på misligheter.

Avslutningsvis vil jeg takke Riksrevisjonen for jobben som er gjort med rapporten, samt komiteens medlemmer for et godt samarbeid i saken.

Nils T. Bjørke (Sp) [10:12:43]: Eg vil takka Riksrevisjonen for grundig arbeid og komitéleiaren og komiteen for godt samarbeid om dei ulike merknadene i saka. Eg kan slutta meg til det som dei to føregåande talarane har sagt. Eg vil berre gå litt djupare inn i mitt saksord-

førarområde. Det er Nærings- og fiskeridepartementet, som eig 13 nedlagde gruver som er heimfalne til staten. Når det ikkje vert sett i verk tiltak mot gruveforureining, kan avrenning av tungmetall frå gamle gruver føra til ei omfattande forureining av vatn og elvar. Etter forureiningslova pliktar departementet å hindra forureining frå gruver dei har ansvar for.

Nærings- og fiskeridepartementet skal forvalta dei nedlagde gruveområda dei eig, i tråd med plikta etter forureiningslova for å unngå forureining, og i tråd med pålegga frå forureiningsstyresmaktene og Stortingets føresetnader ved løvingsvedtaka til miljøtiltak.

Frå 2006 til 2021 har Stortinget løyvt 424 mill. kr til miljø- og sikringstiltak ved dei heimfalne gruvane. I denne perioden har over halvparten av midlane som vart løyvde, ikkje vorte nytta til føremålet. Løyvingane går til tiltak for å redusera forureininga frå gamle gruveområde, vedlikehald og kontroll med forureiningstiltak som er utførde, og til tiltak på Løkken gruver i tråd med tiltaksplanen.

Det som er særskilt i denne saka, er at departementet har fått midlar til å rydda opp, men har ikkje evna å rydda og bruka opp pengane. Riksrevisjonen finn at Nærings- og fiskeridepartementet ikkje oppfyller pålegga frå forureiningsstyresmaktene frå 1993, 2003 og 2008. Departementet har ikkje kunnskap om krava i forureiningslova er oppfylte ved 10 av dei 13 gruvane dei eig. I perioden 2006–2021 har departementet berre nytta halvparten av løyvingane frå Stortinget til sikring og miljøtiltak, og departementet har ikkje rapportert om manglande resultat.

Riksrevisjonen meiner det er kritikkverdig at Nærings- og fiskeridepartementet ikkje forvaltar dei nedlagde gruvane dei eig, i samsvar med krava i forureiningslova. Riksrevisjonen gjev departementet fleire tilrådingar for å retta opp i dette.

Ein samla kontroll- og konstitusjonskomité støttar Riksrevisjonens konklusjon, kritikk og tilråding i denne saka. Komiteen viser til Riksrevisjonens påpeiking av at gjentakande mindreforbruk over fleire år tilseier at departementet ikkje har lagt fram realistiske budsjett for perioden 2006–2021.

Nærings- og fiskeridepartementet har ikkje følgd opp Direktoratet for mineralforvaltning og Bergmeisteren på Svalbard sin manglande bruk av budsjettmidlar. Komiteen understrekar at løvingsreglementet § 3 føreset at det skal vera realistiske anslag for utgiftsløyvingar, og det er departementet sitt ansvar å syte for dette. Eg vonar den noverande regjeringa tek dette på større alvor enn den førre.

Carl I. Hagen (FrP) [10:16:09]: Vi behandler i dag flere saker fra Riksrevisjonen og utøver derved en av de

tre oppgavene Stortinget har, og som ofte er glemt, nemlig at vi er den bevilgende og lovgivende makt i landet, men også den kontrollerende. Den kontrollerende virksomhet blir, synes jeg, stadig viktigere. Jeg vil også takke Riksrevisjonen for det arbeidet som de der gjennomfører.

I likhet med komiteens leder vil jeg også nevne at når Riksrevisjonen mener det er sterkt kritikkverdig at virksomheter i undersøkelsen ikke gjennomfører nødvendig kontroll av lønns- og arbeidsvilkår ved kjøp av tjenester og bygg- og anleggsarbeider, er det meget alvorlig. Funnene er gjennomgående og gjelder alle departementer og virksomheter i utvalget i større og mindre grad, skriver Riksrevisjonen.

Å bekjempe sosial dumping og sørge for skikkelige arbeidsforhold og likeverdige konkurranseforhold mellom de ulike bedrifter er usedvanlig viktig. Alle de seriøse, og de som følger lover og regler, kan bli utkonkurrert av dem som unndrar seg sine forpliktelser. Her håper jeg at regjeringen merker seg dette og sørger for at særlig staten, som innkjøper, kontrollerer alt det de skal kontrollere.

Det står også:

«Riksrevisjonen mener det er kritikkverdig at Skatteetaten ikke i tilstrekkelig grad har sikret at utenlandske selskapsaksjonærer blir trukket korrekt kildeskatt. Dette betyr at utenlandske aksjonærer kan ha fått redusert kildeskatt uten at de har krav på dette, og at Norge kan ha gått glipp av skatteinntekter.»

Jeg ser frem til å høre finansministerens kommentarer til akkurat dette. Han er jo vanligvis veldig interessert i å få inn mest mulig penger, og da kan det ikke være slik at utlendinger ikke blir særlig undersøkt, mens norske blir – skal vi si – gransket ned til den minste detalj. Så jeg ser frem til at finansministeren kommenterer det.

Riksrevisjonen mener det er kritikkverdig at klageordningen på skatteområdet ikke i tilstrekkelig grad sikrer forutberegnelighet og rettssikkerhet til skattepliktige. Det er også en meget alvorlig anklage. Her går det ut over vanlige norske borgere. De har altså ikke den rettsikkerhet som de i realiteten har krav på, og saksbehandlingstiden for klagesaker på skatteområdet er lang og sikrer dermed ikke i tilstrekkelig grad rettssikkerheten til de skattepliktige. Dette burde være et helt klart overordnet forhold som finansministeren må gripe fatt i: å sørge for at norske skatteyttere kan stole på at det de blir ilagt i skatt, er korrekt, og at når de klager, skal det behandles på en korrekt måte og sikre skatteyterne en rettssikkerhet.

Jeg synes også det er alvorlig når Riksrevisjonen mener det er sterkt kritikkverdig at alvorlige feil og misbruk av helserefusjoner ikke avdekkes eller tilbakekreves. Det gjennomføres få etterkontroller, og bare 33 av de totalt

23 000 helseaktørene som får utbetalt refusjon, blir i gjennomsnitt etterkontrollert hvert år. Det er alltid slik at når det er gode muligheter for å øke inntektene på en feilaktig måte, fordi kontrollen er for svak og muligheten for å bli tatt er veldig liten, vil det kunne virke fristende for mange å sende inn krav om refusjoner som de i realiteten ikke har krav på.

I sum synes jeg Riksrevisjonen i Dokument 1 for 2022–2023 har kommet med veldig, veldig mange nyttige opplysninger til Stortinget. De har gjennomført en dramatisk kontroll på flere områder, og det kan også nevnes, når det gjelder helserefusjonene, at det er en samlet komité som også ber Riksrevisjonen følge opp disse sakene for fremtiden. Jeg håper at vi da neste år får en klar beskjed fra Riksrevisjonen om at nå er forholdene på de fleste områder som de har påpekt i Dokument 1 blitt langt, langt bedre enn det de var i dette dokumentet vi nå har til behandling.

Seher Aydar (R) [10:21:07]: Jeg ønsker å fokusere på det som angår sosial dumping i arbeidslivet. Det pågår en veldig viktig kamp der ute: Det er en kamp om et verdig arbeidsliv. Vi har i årevis sett at vilkårene som fagbevegelsen har kjempet fram, blir utfordret fra flere hold samtidig. Vi har sett kriminelle aktører slå seg ned på byggeplasser. Vi har sett arbeidsgivere kreve at man oppretter enkeltpersonforetak for å dekke alle mulige utgifter av egen lomme. Vi har sett lønnsstyreri, usaklige oppsigelser og betaling som ikke går an å leve av. Vi har til og med sett nærbutikker som opererer som menneskehandlere.

Offentlig sektor er storkunde i nettopp de bransjene hvor verstingene på sosial dumping trives. Staten alene kjøper varer og tjenester for 293 mrd. kr i året. En stor andel av innkjøpene går til bygg, renhold, hotell og transport. Som største kunde har staten stor makt over hvordan disse bransjene er å jobbe i, og med stor makt følger også stort ansvar.

I forbindelse med sin årlige rapport har Riksrevisjonen undersøkt hvordan staten ivaretar ansvaret sitt. Riksrevisjonen har undersøkt 49 anskaffelser i statlige virksomheter under elleve departementer. Vi kan lese at virksomhetene ikke har kontrollert om leverandørenes ansatte har lønns- og arbeidsvilkår i henhold til gjeldende tariffavtaler. Virksomhetene har i liten grad etablert rutiner for internkontroll som sikrer at kravene i forskrift om arbeidsvilkår i offentlige kontrakter etterleves. Arbeids- og inkluderingsdepartementet har ikke gitt tydelig nok informasjon om hva kontrollen av lønns- og arbeidsvilkår innebærer. Jeg må si at det er graverende. Det er graverende at statlige virksomheter fører så dårlig kontroll. Da risikerer vi at skattebetalernes penger går til å motvirke et ordnet arbeidsliv.

Forskrift om lønns- og arbeidsvilkår i offentlige kontrakter sier klart og tydelig at de som jobber på oppdrag fra offentlig sektor, ikke skal ha dårligere lønns- og arbeidsvilkår enn det som ligger i landsdekkende tariff- eller allmenngjøringsforskrift. Offentlige virksomheter skal stille krav når de tegner kontrakt, og de har plikt til å kontrollere at kravene blir fulgt.

Regjeringen har varslet en storrengjøring mot sosial dumping, og det er veldig bra. Det er nødvendig. Samtidig finner Riksrevisjonen at staten ikke følger de reglene vi allerede har. Det betyr at regjeringen må fram med sterkere lut og gjøre jobben skikkelig, både ved nye regler og for å sørge for at de vi allerede har, blir fulgt opp. Vi kan ikke akseptere at norske skattebetaleres penger forsvinner ut i sosial dumping og arbeidslivskriminalitet, for det er konsekvensen av disse funnene.

Staten er en enorm innkjøper av varer og tjenester, og jeg er nødt til å understreke hvor enormt mye det betyr for det organiserte arbeidslivet at statens innkjøpsmakt skiller mellom seriøse og kriminelle aktører. I dag gjøres det dessverre ikke i tilstrekkelig grad. Hadde staten gjort jobben sin, hadde man ikke bare fått sparket ut en rekke skurker av arbeidslivet, men også økt skatteinntektene.

Jeg fokuserer på dette fordi det er alvorlig. Det er alvorlig for staten som innkjøper, men også alvorlig for alle dem som jobber i bedrifter som leverer til staten. Og det er alvorlig for samfunnet vårt. Dette kan ikke fortsette, og det må ryddes opp i umiddelbart. Vi har ikke tid til å la disse kriminelle aktørene få fortsette i arbeidslivet vårt, og vi kan ikke la det offentlige bidra til det.

Presidenten [10:25:08]: De talere som heretter får ordet, har en taletid på inntil 3 minutter.

Carl I. Hagen (FrP) [10:25:29]: Jeg forstår at finansministeren motstår fristelsen til å prøve å svare på mine spørsmål. Da vil jeg gjerne gjenta dem, slik at han kan få en anledning til å besvare dem. Det gjelder spørsmålet om hva han vil gjøre for å sørge for en bedre kontroll med kildeskatteneinnkrevingen fra utenlandske aksjonærer, hva han vil gjøre for å sikre en langt bedre rettssikkerhet for skattepliktige som velger å klage på skatten de er blitt ilagt, hvor Riksrevisjonen mener det er sterkt kritikkverdig. Kanskje finansministeren også på vegne av regjeringen kan si litt mer om hva man vil gjøre for å bekjempe sosial dumping, som flere av komiteens medlemmer har vært inne på i sine innlegg, og som har vært nevnt.

Jeg må innrømme at jeg ble litt forbauset da jeg fulgte med på skjermen foran meg og så at finansministeren ikke hadde tegnet seg. Så jeg vil gjerne en gang til få lov til å anmode finansministeren om å kommentere på vegne av regjeringen hva den vil gjøre med de tre forholdene,

hvorav ett er sterkt kritikkverdig. Det er den sterkeste kritikken som kommer fra Riksrevisjonen, og det er to andre som er kritikkverdige. Det er viktig å få avklart hva regjeringen vil gjøre, og om vi får de samme kommentarene fra Riksrevisjonen om ett år. Det vil jo være noe som Stortinget muligens er nødt til å beklage.

Statsråd Trygve Slagsvold Vedum [10:27:12]: Jeg har stor respekt for representanten Carl I. Hagen, så når han spør en gang til, skal jeg selvfølgelig svare.

Det er et veldig viktig arbeid som Riksrevisjonen hele tiden gjør for å sikre at Stortingets vedtak blir fulgt opp, og kontrollkomiteen gjør også det ved å gå gjennom de anbefalingene og vurderingene som Riksrevisjonen gjør. Når det gjelder Skatteklagenemnda, som ble opprettet i 2016, var det nettopp for å sikre rettssikkerheten for de skattepliktige. Det var et godt tiltak som ble gjennomført, og erfaringene så langt er at rettssikkerheten er styrket.

Så er det blitt påpekt at saksbehandlingstiden er for lang, og derfor må vi framover følge utviklingen i klagesaksbehandlingen tett, både ved skattekontorene og i Skatteklagenemnda. Det er viktig for folk, selvfølgelig, at de får avklart sine saker så raskt som mulig. Det skjønner alle som har en skattesak over seg, og det er bra å få det avklart.

Også når det gjelder kildeskatt, som representanten Hagen var opptatt av, er det viktig å si at kontrollvirksomheten til skatteetaten går ikke jeg som statsråd inn og styrer, hvilke ulike deler av sin kontrollvirksomhet de skal styre. Det gjør skatteetaten selv når de gjør helhetlige prioriteringer av hva som er den beste ressursbruken for etaten samlet sett.

Vi må selvfølgelig vurdere om det er behov for å styrke kontroll og veiledning på områdene som gjelder kildeskatt. Skatteetaten vil i tråd med Riksrevisjonens anbefaling og komiteens innstilling fortsette arbeidet for at det blir trukket korrekt kildeskatt, slik at det bare er forvaltere med tillatelse som kan opprette forvalterkonti med redusert kildeskattetrekk. Vi kommer selvfølgelig til å følge opp det som står i komiteens innstilling, og også det som Riksrevisjonen påpeker.

Presidenten [10:29:17]: Flere har ikke bedt om ordet til sak nr. 1.

Sak nr. 2 [10:29:22]

Innstilling fra kontroll- og konstitusjonskomiteen om statsrådets protokoller for tidsrommet 1. januar–30. juni 2022 (Innst. 164 S (2022–2023))

Peter Frølich (H) [10:29:53] (komiteens leder): Statsrådsprotokollen er vanligvis ikke en sak som ska-

per de store diskusjonene. Det er en veldig viktig gjennomgang og et viktig arbeid fra komiteens side, men det gir ofte lite utslag både i merknadene i innstillingen og i debattene her i salen, vil jeg tro.

Jeg har bare lyst til å knytte en liten kommentar til delen om embetsutnevnelser i protokollen, nærmere bestemt utnevnelser av Jens Stoltenberg som sentralbanksjef. Da må jeg starte med å presisere at det selvfølgelig ligger til regjeringen å utnevne sentralbanksjef. Kontroll- og konstitusjonskomiteen skal ikke overprøve det eller blande seg i det på noen som helst måte, men man skal drive en normal etterkontroll.

Når vi likevel har knyttet en kommentar til denne utnevnelser, er det fordi sentralbanken, som vi alle vet, står i en særstilling der hensynet til uavhengighet bør vektlegges tungt ved ansettelse av sentralbanksjef. Utnevnelser av en for øvrig udiskutabelt dyktig tidligere statsminister har reist noen prinsipielle spørsmål som vi alle vet har resultert i at Stortinget har vedtatt at sentralbanklovens regler om uavhengighet må evalueres og revideres. Jeg nøyer meg med å vise til dette forslaget og påpeke at vi fra Høyres side imøteser at dette forslaget følges opp.

Presidenten [10:31:33]: Flere har ikke bedt om ordet til sak nr. 2.

Sak nr. 3 [10:31:38]

Innstilling fra kontroll- og konstitusjonskomiteen om Riksrevisjonens oppfølging av forvaltningsrevisjoner som er behandlet av Stortinget (Innst. 161 S (2022–2023), jf. Dokument 3:1 (2022–2023))

Presidenten [10:31:50]: Etter ønske fra kontroll- og konstitusjonskomiteen vil presidenten ordne debatten slik: 5 minutter til hver partigruppe og 5 minutter til medlemmer av regjeringen.

Videre vil det – innenfor den fordelte taletid – bli gitt anledning til inntil seks replikker med svar etter innlegg fra medlemmer av regjeringen, og de som måtte tegne seg på talerlisten utover den fordelte taletid, får en taletid på inntil 3 minutter.

Peter Frølich (H) [10:32:21] (komiteens leder og ordfører for saken): Riksrevisjonen følger normalt opp forvaltningsrevisjoner tre år etter at de er behandlet i Stortinget. Denne gangen gjelder det oppfølging av 14 forvaltningsrevisjoner. Riksrevisjonen har besluttet å følge én sak videre, mens 13 ikke blir fulgt videre.

Den saken som følges videre, er Riksrevisjonens undersøkelse av tilgjengelighet og kvalitet i eldreomsorgen. Komiteen deler Riksrevisjonens vurdering av at denne saken bør følges opp videre. Riksrevisjonens arbeid

viser med all tydelighet hvilke utfordringer vi står overfor på dette området. Man trenger ikke gjøre annet enn å skru på den siste Brennpunkt-dokumentaren for dessverre å få de samme sterke inntrykk av problemene vi står overfor, så det er helt på sin plass at dette følges opp.

I en av oppfølgingssakene har Riksrevisjonen også valgt å uttrykke ny kritikk, og det gjelder Riksrevisjonens undersøkelse av fregattene og deres operative evne. Riksrevisjonen sier at det er svært alvorlig at det fortsatt er vesentlige utfordringer med fregattvåpenets operative evne. Det gjelder utfordringer med vedlikehold, reservedeler, ammunisjon, personell, osv. Dette er forhold som har vært kjent i lang tid, og som har vært tema på denne talerstolen mang en gang.

Komiteen har sluttet seg til Riksrevisjonens kritikk. Vi merker oss samtidig at Riksrevisjonen ikke finner det hensiktsmessig å følge opp saken videre på grunn av fartøyenes alder, osv., men det er en enstemmig komité som understreker betydningen av at nødvendige tiltak iverksettes og følges opp. Jeg merker meg at det er planlagt omfattende oppgraderinger fra 2024 for å styrke den operative evnen på dagens fregatter, og det er gledelig.

Lubna Boby Jaffery (A) [10:34:44]: Jeg ønsker i dette innlegget å fokusere på den delen av rapporten som tar for seg forvaltningsrevisjonen av fregattvåpenet, som ble foretatt tilbake i 2016. Den avdekket alvorlige mangler ved fregattene, og hovedkonklusjonen var at fregattvåpenet ikke hadde den operative evnen som Stortinget hadde forutsatt. Hovedårsaken var etterslep på vedlikehold og utfordringer med reservedeler, ammunisjon og personell.

I etterkant av undersøkelsen i 2016 ble det fra departementets side iverksatt en rekke viktige tiltak. Likevel har vi mange av de samme utfordringene i dag som da. Det er utfordringer på kompetanse, det er utfordringer på bemanning, det er også vedlikeholdsetterslep, og tilgangen på reservedeler og ammunisjon er fortsatt krevende.

Jeg har selv vært og besøkt verkstedarbeiderne på Haakonvern. De bekrefter det alvorlige i at det er svært krevende å få tilgang på reservedeler. Dette fører med seg den såkalte kannibaliseringen, som er nevnt i rapporten, dvs. at man plukker deler fra ett fartøy for å bruke på et annet. Departementet svarer at de mener bemanningen på fregattene er tilfredsstillende i dag, sett opp mot de kravene som blir stilt, men gitt dagens operasjonsmønstre har Sjøforsvaret en bemanningssituasjon som er marginal for å dekke behov knyttet til daglig drift. Vi ser at det er vakanser, og vi ser også at det er manglende kompetanse i sentrale stillinger. Dette fører til høy belastning på det personellet som er en del av Sjøforsvaret.

Departementet viser til at det er stilt hjemler til rådighet for oppbygging av en femte fregattbesetning, og

disse midlene ble ikke trukket tilbake etter havariet av «Helge Ingstad», noe som har resultert i at en av fregattene i dag har dobbel besetning. Jeg ser fram til hvilke erfaringer Sjøforsvaret kommer til å trekke av å kunne kjøre dobbel besetning på en av fregattene sine.

Vi vet at det er høy turnover og vakanser i flere stillinger i Forsvaret, også i Sjøforsvaret. Begrunnelsen for dette er sammensatt og kompleks, men lange vakter og at man er borte i lange perioder, bl.a. seiler langt vekk i flere måneder, gjør at f.eks. familieliv kan bli lite forutsigbart og også vanskelig å etablere. Forsvaret må tilpasse seg den tiden vi lever i, og det kan hende at dobbel besetning med to skift kan være en løsning.

Riksrevisjonen mener at det ikke er hensiktsmessig å følge opp undersøkelsen videre på grunn av fartøyenes alder.

Vi kommer til å få framlagt en ny langtidsplan, og siden statsråden er til stede, er det kanskje lov å komme med noen ønsker. Jeg mener det er viktig at man ser på flåtestrukturen i Marinen, og at det blir et sentralt tema i den nye langtidsplanen. Vår operative evne er helt avhengig av at vi har et sterkt sjøforsvar, og jeg tror det er viktig at vi tar lærdom av anskaffelsen av de fregattene vi har i dag, med tanke på anskaffelser i den nye flåtestrukturen som vi kommer til å trenge i framtiden.

Tor Inge Eidesen (Sp) [10:38:20]: Jeg ønsker å kommentere myndighetenes satsing på bioenergi for å redusere utslipp av klimagasser. Denne undersøkelsen er for øvrig avsluttet. Riksrevisjonen har i tidligere undersøkelser konstatert at det er liten vekst i forbruket av bioenergi. Det betyr at klimabidraget har vært mindre enn det ressursgrunnlaget i Norge gir mulighet til. Det ble pekt på at virkemidlene har gitt svake resultater, og at det ikke har vært tilstrekkelig samordning av mål og strategier for å øke produksjonen av bioenergi.

Ressursgrunnlaget for bioenergi er alltid resultatet av naturens aller viktigste prosess: fotosyntesen – det naturlige kretsløpet der CO₂ og vann omdannes til sukker og oksygen, grunnlaget for alt liv slik vi kjenner det.

En del av disse ressursene kommer på avveier og bidrar til unødvendige klimagassutslipp. Det er derfor utrolig viktig at disse ressursene kan utnyttes. Regjeringen har i Hurdalserklæringen lagt til grunn en økt satsing på bioenergi. Den skal:

«Etablere en storstilt satsing på norsk bioenergi og avansert biodrivstoff i transportsektoren, og legge frem en plan for en helhetlig og industriell verdikjede for bruk av norske bioressurser. Planen skal vise hvor mye som kan høstes på bærekraftig vis, uten at det svekker naturens opptak og lagring av CO₂, samt hvor bruken av knappe bioressurser skal prioriteres for å sikre effektive utslippskutt. Økt

bruk av biodrivstoff skal utelukke biodrivstoff med høy avskogingsrisiko.»

Med andre ord: Ambisjonen er høy. Produksjonen av biodrivstoff må økes. Teknologien er i stadig utvikling, og vi må ta en aktiv rolle for å bygge en industriell verdikjede i Norge. Her mener jeg at regjeringen er på ballen.

Enova har så langt bidratt til etablering av fyllstasjoner, og en har nå lansert Bionova, en viktig satsing for Senterpartiet og regjeringen. Bionova er en del av Innovasjon Norge og skal være et verktøy som bidrar til å nå Norges klimamål for 2030 og å bli et lavutslippssamfunn i 2050. Bionova skal samtidig bidra til innovasjon og verdiskaping innen bioøkonomi knyttet til jordbruks-, skogbruks- og havbruksnæringene.

Hva må så til for at vi skal få fart på bruken av bioenergi? Etter min mening er det som alltid to sentrale faktorer som må være til stede: Det må være et marked, og myndighetene kan stille krav.

Jeg vil i den forbindelse nevne et eksempel fra min hjemkommune, Haugesund. Vi er midt oppe i et større byggeprosjekt i kommunal regi. Der har vi satt krav til entreprenørene om at det skal være en såkalt fossilfri byggeplass. Det innebærer bl.a. at en bruker biodiesel istedenfor vanlig diesel på anleggsmaskinene. Vi fikk inn flere tilbud i anbudsprosessen, og kontrakter ble inngått. Med andre ord: Det er et marked, og det fungerer når en stiller krav. At noen går foran og stiller krav, er viktig, og det vil også styrke mulighetene for dem som ønsker å satse på neste generasjons teknologi for produksjon av bioenergi.

Til slutt:

«Riksrevisjonen har merket seg at regjeringen i Hurdalplattformen varsler en storstilt satsing på norsk bioenergi og avansert drivstoff i transportsektoren, og vil understreke viktigheten av at departementene følger opp klimasatsingen.»

Ifølge det jeg nå har referert, opplever jeg at regjeringen allerede har en offensiv strategi, og jeg gleder meg til fortsettelsen.

Carl I. Hagen (FrP) [10:42:30]: Jeg vil også først og fremst se på den undersøkelsen som følges videre. Som det ble sagt, omhandler årets melding 14 rapporter, og 13 blir avsluttet. Det er én som skal følges videre, og da er det kanskje litt overraskende at den ansvarlige statsråd, helse- og omsorgsministeren, ikke er til stede.

Riksrevisjonen gjennomførte en grundig undersøkelse for en god del år siden og la frem Dokument 3:5 for 2018–2019. Det er det som nå følges videre. Den har altså ligget fast i flere år, og dette dreier seg om eldreomsorgen i Norge. Det er også slik at den faktisk har dukket opp i nyhetene i tiden forut for vår debatt her i dag. Dess-

verre er det fortsatt graverende forhold i eldreomsorgen som avdekkes av mediene.

Jeg er glad for at Riksrevisjonen følger dette videre, for dette er noe man må gjøre noe med. Som Riksrevisjonen påpeker, har ikke departementet svart på hvordan de sørger for å ha god informasjon om hvordan kommunene forbereder seg på konsekvensene av den forventede økningen i antall eldre. Ifølge tall fra Statistisk sentralbyrå var 12,4 pst. av Norges befolkning over 70 år i 2020, mens andelen vil stige til 22,4 pst. i 2060. Det er altså nesten en dobling frem til 2060, og det er en formidabel utfordring når vi allerede har problemer.

Jeg har også lyst til å nevne at én av tingene man da bør vurdere i regjering, er systemet med at det er kommunene som har ansvaret for eldreomsorgen, også det finansielle. Er det noe vi kan fortsette med, når vi stadig får påpekninger av problemer? Staten har en del ordninger som er basert på overslagsbevilgninger og behovsvurderinger. Når mennesker blir erklært uføre av leger, får de automatisk uføretrygd. Når man fyller et visst antall år og velger å gå av med pensjon, får man sin pensjon. Det er ingen som sier at kassen er tom, som kommunedirektørene ofte sier i november og desember til dem som vurderer søknader om sykehjemsplass, praktisk bistand og hjemmesykepleie.

Jeg tror det hadde vært nødvendig å få en ordning der pengene kommer automatisk gjennom en overslagsbevilgning over statsbudsjettet der hvor eldre – selvsagt etter en grundig behandling av det offentlige – erklæres å ha et reelt behov, og det fattes vedtak om at de skal ha hjemmehjelp, hjemmesykepleie, sykehjemsplass, Omsorg+ eller noe annet. Da hadde man i hvert fall ikke hatt den problemstillingen at det hele tiden er pengene som styrer hvilke tjenester som tildeles, og hvilke som ikke tildeles.

Jeg har også lyst til å nevne at en konsekvens av medienes omtale og påpekning av mangler, som vi nå har hatt i en del uker, er at dette i seg selv reduserer livskvaliteten til eldre. Som Stortingets eldste har jeg litt mer peiling på det enn de øvrige her. Det er klart det reduserer livskvaliteten hvis man skal gå rundt og være nervøs for at dersom man virkelig blir veldig dårlig og dement, så får man ikke den nødvendige hjelp, og det vil gå ut over de pårørende, eventuelt ektefelle og barn.

Som en eldre kvinne fortalte John Alvheim for mange år siden, håpet hun at hun ville dø, for hun hadde lest gang på gang i lokalavisen at de eldre var en stor utgiftspost for kommunen, noe som derved gikk ut over andre formål kommunen hadde. Bare det å vite at man i realiteten omtales som en belastning – det er jo mange som snakker om eldrebølgen som noe meget farlig, mens det burde være en glede at folk blir eldre enn de ble for en del år siden – gjør at livskvaliteten reduseres. Når det er

mangler i eldreomsorgen, blir man selv nervøs både for å bli en belastning for pårørende og for at man ikke skal få den nødvendige hjelp.

Seher Aydar (R) [10:47:49]: Jeg skal også fokusere på den delen av undersøkelsene som handler om fregatt, og det er også der vi har et forslag liggende.

Norge er en sjøfartsnasjon. Vi har en kystlinje som er lengre enn USAs. Vi rår over havområder som rommer store fiskeressurser, og olje og gass som hele Europa er avhengig av. Ressursene til havs er en viktig forutsetning for samfunnet vårt. Da må havet vernes, og Norge må kunne hevde våre suverene rettigheter over det. Da må vi også ha evnen til å patruljere langt til havs. Derfor bestemte Stortinget at Norge skal ha et sjøforsvar, og at Sjøforsvaret skal ha en marine, at ryggraden i Marinen skulle være fregattvåpenet. I år 2000 vedtok Stortinget å skifte ut den gamle Oslo-klassen med fem nye, moderne fregatter, i det som fikk navnet Nansen-klassen. Stortinget bevilget en ramme på 14 mrd. kr til dette og flere milliarder til nye helikoptre som fregattene trengte for å gjøre jobben sin. Så kom flere milliarder til i overskridelser og utsettelse før fregattene ble levert. Det var det største investeringsprosjektet i Forsvaret noen gang, inntil kampflyene.

Riksrevisjonen undersøkte i 2015 hva som hadde skjedd med fregattvåpenet vårt, og Riksrevisjonen har fulgt opp den undersøkelsen, som er det vi behandler i dag. Det er egentlig ikke en hyggelig lesning. Da Riksrevisjonen la fram rapporten, sa riksrevisoren:

«Konsekvensen er at vi ikke har og ikke har hatt et fregattvåpen som fungerer slik Stortinget opprinnelig forutsatte. Det er det ikke sikkert vi får heller med tanke på fartøyenes alder og de utfordringene som fortsatt ikke er løst».

Riksrevisjonen slår fast at det sentrale problemet de fant for sju år siden, som de informerte Forsvarsdepartementet og Stortinget om, fortsatt er der. Fregattene har ikke den operative evnen de skulle ha. Det kan gå ut over rikets sikkerhet, det kan gå ut over beredskapen vår, og det kan gå ut over evnen til å beskytte ressursene som er viktige for samfunnet vårt. På noen punkter er situasjonen også blitt verre siden Riksrevisjonens opprinnelige rapport. En fregatt sank, og helikopteret man skulle ha, fungerte aldri og er nå blitt kansellert.

Jeg vil framheve en ting som er spesielt alvorlig, og det er reservedelssituasjonen. Forsvarsdepartementet forteller til Riksrevisjonen at reservedeler til fregattene har gått ut av produksjon. Vi får ikke tak i flere. Det betyr at man må pelle deler av et skip for å holde et annet skip på sjøen. Dette sto det om i avisene for ti år siden, og det er pinlig at det fortsatt er tilfellet.

Jeg trenger ikke å minne denne salen om situasjonens alvor. En militær stormakt vi er nabo med til lands og til havs, har invadert sitt naboland. Gassrør i Østersjøen er blitt slått ut av sabotasje. Norge har bedt andre land om å sende sine fregatter for å beskytte våre egne anlegg til havs.

Fregattene skulle ha en levetid på 35 år. Når det nå ikke går an å kjøpe reservedeler bare tolv år etter at det siste fartøyet ble levert, er det rett å stille spørsmål om hvilke krav som ble stilt om tilgang til reservedeler i kontrakten med leverandøren. Forsvaret er i ferd med å gjøre en rekke store investeringer, og vi må unngå at vi setter oss i samme situasjon igjen. Vi trenger å vite hvordan forsvarsministeren planlegger å unngå kannibalisering av fregatter for å få deler, og jeg håper at forsvarsministeren vil ta ordet og si noe om det.

Jeg vil også fremme Rødt og SVs forslag i saken:

«Stortinget ber regjeringen redegjøre for hvilke krav som ble stilt for reservedelstilgang ved anskaffelse av fregattene i Nansen-klassen, samt hvordan regjeringen vil sikre tilgang på reservedeler som trengs for å opprettholde fregattenes operative evne.»

Presidenten [10:51:50]: Representanten Seher Aydar har tatt opp det forslaget som hun refererte.

Flere har ikke bedt om ordet til sak nr. 3.

Sak nr. 4 [10:52:04]

Innstilling fra kontroll- og konstitusjonskomiteen om Riksrevisjonens undersøkelse av forvaltningspraksisen i det kommunale barnevernet (Innst. 162 S (2022–2023), jf. Dokument 3:5 (2022–2023))

Presidenten [10:52:16]: Etter ønske fra kontroll- og konstitusjonskomiteen vil presidenten ordne debatten slik: 5 minutter til hver partigruppe og 5 minutter til medlemmer av regjeringen.

Videre vil det – innenfor den fordelte taletid – bli gitt anledning til inntil seks replikker med svar etter innlegg fra medlemmer av regjeringen, og de som måtte tegne seg på talerlisten utover den fordelte taletid, får en taletid på inntil 3 minutter.

Grunde Almeland (V) [10:52:41] (ordfører for saken): Jeg vil starte debatten med å takke komiteen for et godt samarbeid om en ganske alvorlig rapport. Jeg vil også takke Riksrevisjonen for å ha kommet med denne veldig viktige rapporten.

Formålet med undersøkelsen har vært å vurdere om Barne- og familiedepartementet har tilrettelagt for å forbedre forvaltningspraksisen i det kommunale barnevernet. Undersøkelsen har tatt for seg perioden mellom

2017 og 2021. Jeg vil innledningsvis si at dette er en rapport som avdekker at der vi ikke klarer å sette politikk ut i faktisk levende live, har det helt reelle konsekvenser for barn og unge som er i en veldig vanskelig og sårbar situasjon. De konklusjonene som er kommet i rapporten, må også understreke hvilket alvor som faktisk ligger i det.

Riksrevisjonen konkluderer med at det fortsatt er mangler i dokumentasjonen av barnefaglige vurderinger og barn og foreldres medvirkning, og at kunnskapen fra kompetansetiltakene ikke har blitt tatt tilstrekkelig i bruk. Riksrevisjonen har funnet to forhold kritikkverdige. Det er at Barne- og familiedepartementet ikke har hatt nok oppmerksomhet på hvordan kunnskapen fra kompetansetiltakene skal tas i bruk i det kommunale barnevernet, og det at Barne- og familiedepartementet ikke har sikret at kompetansetiltakene har ført til større forbedringer så langt. De har kommet med anbefalinger om at Barne- og familiedepartementet vurderer hvordan kompetansetiltak i større grad kan sikre forbedringer i det kommunale barnevernets forvaltningspraksis og ivaretagelse av barns og foreldres rettssikkerhet. De anbefaler videre at Barne- og familiedepartementet vurderer hvordan kompetansetiltak i større grad kan gjøres tilgjengelig for det kommunale barnevernet, og at det legges til rette for at barnevernstjenestens styring, ledelse og internkontroll blir videreutviklet.

Det er en samlet komité som slutter seg til både konklusjon av kritikken og anbefalingene fra Riksrevisjonen. Det kommer i rapporten en rekke eksempler på både kritikkverdige forhold og på hvordan man ser at tilbudene og tiltakene varierer stort mellom kommunene, noe vi for øvrig er kjent med i denne salen. De samme problemstillingene har også en rekke ganger tidligere vært oppe i ulike dokumenter, noe som også denne rapporten viser til.

Det er viktig å ha en helhetlig tilnærming til dette feltet, og etter at Riksrevisjonen for noen år tilbake, i Dokument 3:7 for 2019–2020, på nytt rapporterte om at behovene til flere barn ikke blir godt nok kartlagt ved valg av barnevernsinstitusjon, og at oppfølging av barn og kvalitetssikring av barnevernsinstitusjoner ikke har fungert godt nok, hadde komiteen en forventning om at det skulle komme en selvstendig analyse fra Riksrevisjonen av hvordan de samme utfordringene med oppfølging av barn, tilsyn og kvalitet i barnevernet vedvarer over tid og gjennom ulike organiseringer av forvaltningen. Komiteen kan ikke se at en slik problemanalyse ligger til grunn for det dokumentet vi behandler i dag, og vi ser særlig at det som sagt er behov for en helhetlig tilnærming til forvaltningspraksis på tvers av det statlige og kommunale barnevernet.

Så vil jeg si avslutningsvis at det er varslet en rekke tiltak på dette området, og det er egentlig ikke antallet

tiltak eller antallet handlinger som mangler, verken fra den forrige regjeringen eller den nåværende regjeringen. Eksempelvis kan jeg nevne at i inneværende år har man fra 1. januar fått iverksatt en ny barnevernslov, og det er et område der det har vært omfattende reformer og omfattende endringer. Men som Riksrevisjonen så riktig påpeker, er det fortsatt for stor avstand mellom det man setter på papiret, og det som praktiseres i virkeligheten der ute i kommunene. Det er det en rekke forklaringer på, men det er fortsatt et ansvar for den til enhver tid sittende regjering å sørge for at dette blir fulgt opp og iverksatt.

Kari Henriksen (A) [10:57:53]: Jeg har jobbet med barn i barnevernets omsorg i mange år, også med deres sårbare og mange ganger fortvilte foreldre. Derfor er barnevern et tema som opptar meg – også etter å ha vært medlem i familie- og kulturkomiteen i forrige periode. Vårt felles barnevern skal være sikkerhetsnett for barna som trenger det, og et sikkerhetsnett for sårbare og fortvilte foreldre. Riksrevisjonens kritikk peker på to viktige forhold: Barne- og familiedepartementet har ikke hatt nok oppmerksomhet på hvordan kunnskapen fra kompetansetiltakene skal tas i bruk i det kommunale barnevernet, og Barne- og familiedepartementet har ikke sikret at kompetansetiltakene så langt har ført til større forbedringer.

Som saksordføreren sa i sitt innlegg, har en samlet komité stilt seg bak Riksrevisjonens konklusjoner, kritikk og anbefalinger.

Det er dessverre ikke første gang vi ser utfordringer i barnevernet. Selv om det er gjort mye bra på området, er ikke dette første gang vi debatterer Riksrevisjonens rapporter om barnevern. Det store bildet er at utfordringene er vedvarende og krevende. Jeg er derfor glad for at denne regjeringa har satt i gang et omfattende arbeid med å se på rettssikkerheten og styrke den i alle deler av barnevernet.

Hvordan utfordringene i barnevernet vedvarer over tid og gjennom ulik organisering av forvaltningen, trenger vi mer kunnskap om. Ikke minst trenger vi mer politisk prioritering av dette området, som i mange år ofte har blitt neglisjert. Det er et lite område, det er få mennesker som er omfattet av barnevernstjenestene, og det er en lukket tjeneste fordi veldig mye av det som skjer, er taushetsbelagt nettopp på grunn av personenes sårbarhet.

En samlet komité ser et særlig behov for en helhetlig tilnærming til forvaltningspraksisen på tvers av det statlige og kommunale barnevernet. Jeg vil rose Riksrevisjonen for en god og grundig rapport. Denne regjeringa har store ambisjoner på barnevernsfeltet og har bl.a. varslet en framleggelse av kvalitetsreform for barnevernet.

Riksrevisjonens rapport er med på å gi grunnlag for utviklingen av barnevernet. Det er viktig i det videre arbeidet med barnevernstjenesten å ta de tilbakemeldingene som kommer, på alvor og vurdere alle rapportene – som også er listet opp i Riksrevisjonens rapport – om svikten som har vært i barnevernstjenesten, på det største alvor.

Den forrige rød-grønne regjeringa, altså Stoltenberg-regjeringa, startet med en opptrappingsplan i barnevernet under daværende barne- og likestillingsminister Lysbakken. Det arbeidet ble delvis lagt til side da vi fikk ny regjering, det handlet i stor grad om å bevilge penger til stillinger. Arbeiderpartiet og Senterpartiet fulgte opp i de alternative budsjettene med en økning til stillinger i barnevernet, men vi fikk ikke flertall for dette. Nå håper jeg at det blir en ny omdreining i fokuseringen på barnevernet og den viktige jobben vi som politikere har for å løfte dette viktige saksfeltet fram, sånn at de menneskene som er i barnevernets omsorg, og som får tjenester fra barnevernet, virkelig forstår at politikerne tar deres situasjon på det dypeste alvor.

De utvalgene som nå er satt ned når det gjelder både kvalitet og rettssikkerhet, skal levere sine rapporter etter hvert. Jeg håper at det blir en ny historie som tegnes når det gjelder tjenestene for barn og foreldre i barnevernet.

Torunn Ostad (H) [11:02:36]: Jeg vil starte med å takke saksordføreren for en god gjennomgang i sitt innlegg og for godt samarbeid i komiteens arbeid med Riksrevisjonens rapport. Vi har etter hvert hatt en del rapporter om forskjellige sider av barnevernet, og det har dessverre vært funn som peker på en fare for at barnevernsbarna ikke alltid får den rette og beste hjelpen. Det bekymrer oss.

For en del år siden ble jeg bedt om å ta et oppdrag i barnevernstjenesten i min hjemkommune. Der opplevde jeg dedikerte og engasjerte medarbeidere, men for en som kom fra en arbeidshverdag i skolen, var mangelen på skriftliggjøring og rutiner for dokumentasjon slående. Til tross for at rapporten peker på forbedringer på noen områder, er det bekymringsfullt at Riksrevisjonen konkluderer med at det fortsatt er mangler i dokumentasjonen av barnevernsfaglige vurderinger og av barn og foreldres medvirkning.

Rapporten vi behandler nå, følger opp tidligere funn, og det er alvorlig at Riksrevisjonen nok en gang slår fast at forvaltningspraksisen i barnevernet har svakheter som reduserer treffsikkerheten i den hjelpen barna får.

Høyre slutter seg, sammen med resten av komiteen, til Riksrevisjonens kritikk og konklusjoner, og det samme gjelder de anbefalingene som Riksrevisjonen kommer med til departementet for å rette opp i manglene. Det er nå viktig at departementet følger opp med tydeli-

ge bestillinger til de deler av forvaltningen som har svakheter.

Vi registrerer at det over tid er satt av ressurser i en langtidspan for å bygge kompetanse og gode rutiner, men vi registrerer også at flere års arbeid med dette ennå ikke har gitt de ønskede resultater. Høyre er også med på merknaden som påpeker at når Riksrevisjonen har funnet de samme utfordringene i flere rapporter over tid, ville det være nyttig å få en analyse av hvorfor forvaltningen ikke greier å rette det opp.

Departementet må nå være målrettet i sin innsats og ikke minst kontrollere og evaluere innsatsen kontinuerlig. Gjennom det kan en sikre treffsikker innsats, noe som vil gi et bedre tilbud til disse sårbare barna.

Vi vil alle det beste for barna som av forskjellige grunner trenger hjelp av barnevernet. Det er det enighet om her i salen og i forvaltningen. Nå må vi bruke Riksrevisjonens funn som nyttig hjelp til å nå det målet.

Nils T. Bjørke (Sp) [11:05:10]: For to år sidan debatterte me her i salen ei undersøking frå Riksrevisjonen om at fleire barn vart plasserte i barnevernsinstitusjonar utan at det låg føre nok informasjon om behova deira. Slik kan det ikkje vera når barnevernet er til for å ta vare på behova til barna. To år etter har me debatt om ei undersøking av kvalitets- og kompetanseløft i den kommunale barnevernstenesta, som vart vedteke av Barne- og familiedepartementet i 2017. Framleis manglar det dokumentasjon av dei barnevernsfaglege vurderingane og medverknad for barna og foreldra deira.

Eg meiner me må sjå dette i ein større samanheng. Barnevernet er til for at barn og unge skal veksa opp i trygge kår. Om det offentlege tek over ansvaret for oppveksten, skal det overordna omsynet vera kva som er det beste for barna. Stortinget har sidan 2002 handsama rapportar frå Riksrevisjonen om at barnevernet ikkje evnar å gje barna den omsorga dei treng. Sidan den gongen har det vore vedteke ei rekkje nye reglar for barnevernet, og forvaltninga har vorte omorganisert. Men dei same problema heng att. Når så alvorlege feil held fram over så lang tid, meiner eg det er Riksrevisjonen si rolle på vegner av Stortinget å leita etter årsaker på fleire nivå enn det kommunale.

Bufetat vart oppretta for å ta vare på rettstryggleiken for barnevernet. Så langt har ikkje det skjedd. Barnevernet er tryggleiken det offentlege skal gje barna som veks opp under vanskelege tilhøve. Me kan ikkje halda fram med å vedta nye reglar som ikkje løyser problemet. Me kan ikkje laga nye dokument når planar og dokument manglar.

Kompetanse i det kommunale barnevernet er viktig, men heller ikkje nok. Me må sjå den kommunale og

den statlege delen av barnevernet i samanheng for leita etter kvar problema ligg. Det ansvaret har me som vaksne.

Eg er glad for at me no har ei regjering som ynskjer å tenkja nytt om alle delar av barnevernet og sjå på kva som trengst på tvers av fag- og etatsgrenser. Ynsket om å tenkja nytt må halda fram heilt til me finn dei rette grepa for å gje barna den omsorga dei treng. I dette arbeidet vil regjeringa ha god nytte av at Riksrevisjonen gjer ein breiare analyse av kvifor dei same problema held fram gong på gong over lang tid, enn det me fekk i denne rapporten, som er ein veldig snever rapport.

Carl I. Hagen (FrP) [11:08:17]: Noen av de mest inngripende maktmidler det offentlige råder over, anvendes av barnevernet. Det er lite som er så inngripende som muligheten til å ta barn fra foreldrene.

En del av bakteppet for Riksrevisjonens undersøkelse er sakene mot Norge i Den europeiske menneskerettighetsdomstol i Strasbourg. Det er behandlet om lag 40 saker der, og Norge er domfelt i 11 av disse på noen enkeltpunkter. Det er selvsagt vanskelig å generalisere hvorfor Norge er dømt, men et fellestrekk ved flere av dommene er kritikken mot svak eller manglende dokumentasjon av menneskerettslige vurderinger. Med andre ord er det gjerne forvaltningspraksisen som kritiseres.

Dagens sak dreier seg om hvorvidt Barne- og familiedepartementet har tilrettelagt for å forbedre forvaltningspraksisen i det kommunale barnevernet. Riksrevisjonen påpeker at det fortsatt er mangler i dokumentasjonen av de barnevernsfaglige vurderinger, og dette medfører en risiko for både barns og foreldres rettssikkerhet.

Det er i dag store forskjeller på barnevernstjenestene i de ulike kommunene. Noe henger sammen med størrelsen på kommunen, annet henger sammen med ulike behov i ulike kommuner, som følge av både befolkningsstruktur og andre forhold. Det er f.eks. noen kommuner som har store innvandrergrupper fra ikke-vestlige land, og slike kommuner må avsette større ressurser til tolketjenester og til å formidle norske standarder for rettssikkerhet og annet. Her tror jeg det er nødvendig å sette inn rådgivning til foreldre på et langt tidligere tidspunkt enn før de av andre årsaker må vurderes av barnevernet, basert på mottatte meldinger.

I de tilfeller statsforvalteren gjennomfører tilsyn med det kommunale barnevernet, finner man et urovekkende høyt antall saker som ikke er godt nok dokumentert. Hovedkonklusjonen bør derfor være at det er all grunn til å følge opp Riksrevisjonens anbefalinger, som en enstemmig komité har sluttet seg til. Da håper jeg at statsråden og regjeringen vurderer det på samme måte: som et vedtak i Stortinget.

Barnevernet er altfor viktig til at man kan anta at dagens tilstand er god nok. Alle barn og foreldre har krav på den aller beste hjelpen og den aller høyeste standard av rettssikkerhet. Spesielt noen tiltak er det viktig å fokusere på, som fortsatt satsing på økt kompetanse og sterkere kompetansemiljøer. Det må også sikres at de kommunale barnevernstjenestene er tilstrekkelig robuste og store nok til å utføre sine oppgaver forsvarlig. Det har selvsagt også noe med kommunestruktur å gjøre. I veldig, veldig små kommuner er det selvsagt vanskelig å ha tilstrekkelig robuste og faglig gode barnevern, selv om det enkelte steder også er samarbeid mellom kommuner om barnevernstjenestene.

Det er egentlig beklagelig at barnevernet er en gjentatt debatt i Stortinget, at det i offentlige medier stadig avdekkes mangler og problemer, og at det er – la oss si – en mistanke om at barnevernet griper inn og overtar omsorgen for barnet uten at de egentlig har et helt klart bedre alternativ. Vi leser også ofte om at barn som er fratatt foreldrene, plasseres i ett fosterhjem, flyttes til et nytt fosterhjem og til et tredje, fjerde og femte, eller er i ulike hjelpetiltak med stadig nye mennesker. Da spør det om noen har falt for fristelsen til å overta omsorgen litt for tidlig, uten å ha et klart alternativ som er bedre enn at barnet fortsatt er hos foreldrene.

Jeg håper at vi snart kan ha en siste debatt om problemer i barnevernet fordi barnevernet da fungerer slik som det skal. Jeg ser frem til å høre statsrådets kommentarer til de anbefalinger som Riksrevisjonen har gitt, og som en enstemmig komité har sluttet seg til.

Audun Lysbakken (SV) [11:13:37]: Det er grunn til å uttrykke alvorlig bekymring knyttet til noen sider ved det kommunale barnevernets forvaltningspraksis. Som Riksrevisjonen har pekt på, og som komiteen har sluttet seg tydelig til og flere talere har understreket i denne debatten, gjelder det bl.a. manglende dokumentasjon av barnevernsfaglige vurderinger. Det er et spørsmål som direkte handler om barns rettssikkerhet. Den er avhengig av muligheten til å etterprøve beslutninger og vurderinger på en god måte.

Det er en særlig bekymring, vil jeg si, at det er påpekt mangel på dokumentasjon av barn og foreldres medvirkning. Det framkommer av Riksrevisjonens arbeid at det i mange tilfeller er lav kvalitet på referat fra disse samtalerne, og Riksrevisjonen ser dessverre ingen vesentlig forbedring når det gjelder barns medvirkning fra 2017 til 2020.

Hva skyldes dette? En side handler om kompetanse, for dårlig opplæring i hvordan vurderinger skal skrives og dokumenteres. En annen side, som er helt avgjørende å adressere, og som må løses politisk, er spørsmålet rundt ressursknapphet i den kommunale barne-

vernstjenesten. I det arbeidet vi her har til behandling, pekes også utfordringer med høy turnover ut som et problem. Mange barn opplever dessverre ofte bytte av saksbehandler, og det har selvfølgelig mye å si for evnen og muligheten til å følge opp en sak på en god måte.

Det er i tillegg til høy turnover en kjensgjerning at svært mange ansatte i den kommunale barnevernstjenesten rundt om i landet er svært presset på tid. Det er et stort antall saker, det er ganske enkelt et for høyt press på den enkelte saksbehandler. Løsningen på dette er ressurser – det å ha nok ansatte i det kommunale barnevernet til å håndtere en økende saksmengde og de økende krav som vi som samfunn skal stille, f.eks. til dokumentasjon og medvirkning.

Det er dessverre slik at målsettingen om å styrke det kommunale barnevernet med flere folk var en politisk målsetting som sto sterkt i norsk politikk og her i Stortinget fram til for ti år siden, men som etter det ser ut til å ha forsvunnet. Representanten Henriksen nevnte barnevernsløftet som den rød-grønne regjeringen gjennomførte mellom 2009 og 2013. Da ble det bevilget øremerkede midler til 1 000 nye stillinger i det kommunale barnevernet, også med en tydelig føring om at de aller minste tjenestene måtte bli større og inngå interkommunale samarbeid for å få midler. Det førte til en vesentlig oppbemanning. Men barnevernsløftet ble lagt til side da regjeringen Solberg tok over i 2013. Gjennom de årene ble etter mitt syn grunnlaget for de problemene vi nå ser, lagt, fordi man ikke fulgte opp de åpenbare bemanningsbehovene i den kommunale barnevernstjenesten.

Spørsmålet nå er om den nye Arbeiderparti–Senterparti-regjeringen vil ta opp igjen barnevernsløftet og sørge for at vi igjen kan få nasjonal øremerking av midler til flere stillinger i det kommunale barnevernet. Dette er et spørsmål om kompetanse, det er et spørsmål om rutiner, men man får ikke løst disse problemene hvis man ikke også adresserer ressursknappheten og behovet for flere folk i disse helt, helt avgjørende tjenestene.

Statsråd Kjersti Toppe [11:18:31]: Alle barn og unge som veks opp i Noreg, skal ha trygge og gode oppvekstvilkår og få hjelp, omsorg og beskyttelse dersom dei lever under forhold som kan skada helsa og utviklinga deira.

Barnevernet er ei teneste som vi ikkje kan mislykkast med. Takk til Riksrevisjonen som har undersøkt forvaltningspraksisen i det kommunale barnevernet. Rapporten viser svakheiter som det er viktig å retta opp i. Dersom ein ikkje gjer det, kan det gå ut over rettssikkerheita til barn og familiar. Det er manglar i dokumentasjon av barnevernsfaglege vurderingar og i medverknaden til barn og foreldre. Kunnskap om kompe-

tansetiltak har ikkje vorte tatt tilstrekkeleg i bruk, og eg er einig i at det er kritikkverdig. Eg er einig i tilrådingane om å sikra at kompetansetiltak faktisk fører til betring i forvaltningspraksisen og vert gjort meir tilgjengelege, og om å leggja til rette for at styring, leiing og internkontroll i barnevernstenesta vert betre.

Ein del av det som er avdekt, har vore kjent over tid – dessverre, kan ein nesten seia. Men det er allereie sett i gang fleire viktige satsingar og tiltak. Ny barnevernslov, som gjeld frå 1. januar i år, inneheld tydelegare krav til journalføring av opplysningar og av barnevernsfaglege vurderingar. Også kravet til dokumentasjon av barns medverknad er vorte styrkt, og det er innført nye krav til kompetanse i barnevernstenestene.

For å styrkja den overordna leiinga av barnevernstenester har kommunane òg fått krav om årleg tilstandsrapport til kommunestyret, og om å utarbeida ein plan for det førebyggjande arbeidet. For å auka kompetansen innan internkontroll og leiing i kommunal barnevernsteneste prioriterte vi 16 mill. kr i budsjettet for 2023 til nettopp det. Prosjektet DigiBarnevern vil då kunna bidra til god fagleg juridisk støtte til saksbehandlarar, noko som er viktig for å kunna skapa ein felles praksis i forvaltninga. Eg forventar at alt dette vil kunna ha positiv effekt i tenestene. Rapporten og tilrådingane frå Riksrevisjonen vil uansett vera ein viktig del av grunnlaget for det vidare arbeidet på dette området framover.

Eg tar rapporten på alvor, og nokre av tiltaka kan òg ha verka i for kort tid til å sjå effekt allereie no. Som rapporten viser til, er det ei relativt stor satsing på kompetanse i barnevernet. Også Riksrevisjonen viser til dei positive effektane av dette. No må vi sjå nærare på korleis sikra at kompetansen faktisk fører til klare forbetringar i saksbehandlinga i barnevernstenestene.

Kompetansestrategien vert evaluert og revidert, og i utvikling av nye tiltak må vi fokusera meir på implementering av tiltaka enn det som har vore tilfellet med dagens satsing.

Det er sett ned to utval som arbeider med tema som vedkjem funna i revisjonen. Barnevernsutvalet skal vurdere tiltak for å styrkja rettssikkerheita i alle ledd av barnevernet sitt arbeid. Institusjonsutvalet skal vurdere innretninga på institusjonsbarnevernet, og bl.a. sjå på samhandling mellom stat og kommune om barnevernstilbod. Regjeringa skal gjennomføra ei kvalitetsreform i barnevernet som skal omhandla både det kommunale og det statlege barnevernet. I tillegg skal vi leggja fram ei ny fosterheimsmelding.

Eg vil til slutt ta fram nokre viktige påpeikingar i rapporten til Riksrevisjonen. Det eine er høg turnover som faktor, som gjer det utfordrande å auka kompetansen i barnevernstenestene. Kvalitetsreforma, som vi no arbeider med, skal særleg ta tak i denne utfordringa, i tillegg

til auka samarbeid om barna på tvers av sektorar og tenester. Dei tilsette i barnevernet er utvilsamt den største ressursen, og det er fortvilande når turnoveren er så høg og godt utdanna tilsette med erfaring vel å slutta å jobba i barnevernet. Det gjer òg at erfaring og kompetanse forsvinn ut.

Det andre eg vil ta opp, er leiing. Det landsomfattande tilsynet i Helsetilsynet frå 2020 og 2021 viste at det er eit gjennomgåande funn at barnevernstenesta ikkje gjorde ein god nok jobb i undersøkingsfasen. Overskrifta på rapporten var «Det handler om ledelse». Difor vil eg varsle fleire tiltak for å styrkja leiinga av barnevernstenester i kommunane. God leiing er òg viktig for å få ned turnoveren, og ikkje minst er det viktig for barna og familiane dette gjeld.

Presidenten [11:23:29]: De talere som heretter får ordet, har en taletid på inntil 3 minutt.

Kirsten Helen Myren (Sp) [11:23:48]: Jeg vil starte med å si at det er veldig bra at denne undersøkelsen er blitt gjennomført, og at komiteen samlet innstiller på å slutte seg til Riksrevisjonens kritikk og konklusjoner.

Funnene viser dessverre at vi ennå har en lang vei å gå før dokumentasjon av forvaltningspraksis – og særlig dokumentasjon av barnevernsfaglig vurdering og barn og foreldres medvirkning – er på plass.

Som folkevalgt vet jeg at det er flere enn meg som er blitt kontaktet av personer i en vanskelig situasjon. Uten å gå inn på enkeltsaker er det ingen tvil om at viktigheten av å ha dokumentert tiltak og medvirkning har alt å bety for dem som står i det nå, og for etterprøving i ettertid. Vi må ha tiltro til systemet, men uten dokumentasjon er det vanskelig for barn og foreldre å kjempe saken sin om de mener noe er urett. Man skal være utrolig ressurssterk for å ta opp en sånn kamp. Uten dokumentasjon av hvilke vurderinger som er gjort, er det vanskelig, om ikke umulig, å etterprøve om barnevernstjenesten har gjennomført rette tiltak til rett tid.

Med ny barnevernslov, lovfesting av journalplikt og prosjektet DigiBarnevern vil dokumentasjon og medvirkning bli tydeligere, men det har vel vært krav og forventning om det hittil i tjenesten, så det må også endres praksis, og det må tenkes nytt og videre enn kun barnevernstjenesten for seg.

Jeg vet at regjeringen jobber med og følger dette arbeidet tett. Arbeidet med kvalitetsreform i barnevernet er igangsatt. Det er særlig fokus på medvirkning og ikke minst på ny barnevernslov, som har som overordnet mål å sikre økt rettssikkerhet for familiene som mottar hjelp fra barnevernet, og gi enda flere barn en trygg oppvekst.

Jeg vil avslutningsvis bare understreke utålmodigheten min og viktigheten av å følge opp dette viktige området. Det haster.

Grunde Almeland (V) [11:25:58]: Jeg tar ordet igjen fordi jeg og Venstre også er en del av et mindretall i komiteen, som i innstillingen så behovet for å understreke hvor graverende vi synes noen av disse funnene er, og hvor tydelig vi ønsker å si fra om at det trengs å gjøres effektive tiltak.

De funnene vi ser her, og som vi flere ganger i denne debatten har påpekt at har vært oppe for Stortinget ved en rekke anledninger, kan få alvorlige konsekvenser for barn i sårbare situasjoner og vitner om at vi fortsatt har en stor jobb å gjøre for at disse barna skal bli tilstrekkelig ivaretatt i saksbehandlingen. Det er viktig for meg å si det en gang til såpass tydelig.

Det er en rekke utfordringer med at man har såpass manglende dokumentasjon. Jeg kan nevne at Norge er blitt kritisert av FNs barnekomité for bl.a. manglende klagemuligheter. Det har vært oppe som tema i Stortinget ved en rekke anledninger. Vi behandlet sist i vårseksjonen i fjor et forslag om å innlemme Norge i tilleggsprotokollen som sikrer klagemuligheter etter barnekonvensjonen, noe vi ikke gjorde bl.a. fordi vi mener det er manglende rutiner her i Norge. Venstre foreslo det den gangen og ønsker fortsatt at man skal tilslutte seg den.

En av utfordringene ved at man ikke får klaget i dag, er nettopp at det mangler dokumentasjon. Det er vanskelig å føre saken sin videre også innenfor de rammene vi allerede har i dag, når det ikke er mulig å etterprøve fordi det ikke er ført referat eller sørget for tilstrekkelig dokumentasjon.

Jeg vil også knytte et par kommentarer til noe av det som er blitt sagt i debatten. Venstre anerkjenner at det er behov for mer bemanning. Det er også grunnen til at Venstre i sitt alternative budsjett satte av egne midler nettopp til nye stillinger i det kommunale barnevernet. Men jeg må påpeke at ser man historisk på hva som har vært oppe i denne salen, er det ikke utelukkende bemanning det handler om; det handler også om kompetanse. Det er grunnen til at man har iverksatt så mange kompetansetiltak, som har vært viktige og riktige, men som vi i denne rapporten ser at ikke nødvendigvis har nådd ut i praksis. Det er det som er nøkkelen og konklusjonen her – at vi må sørge for at det ikke bare vedtas og legges til rette for, men også iverksettes.

Jeg vil takke for en god debatt.

Presidenten [11:28:58]: Flere har ikke bedt om ordet til sak nr. 4.

Sak nr. 5 [11:29:02]

Innstilling fra kontroll- og konstitusjonskomiteen om Riksrevisjonens undersøkelse av helse-, opplærings- og

velferdstjenester til innsatte i fengsel (Innst. 167 S (2022–2023), jf. Dokument 3:4 (2022–2023))

Presidenten [11:29:15]: Etter ønske fra kontroll- og konstitusjonskomiteen vil presidenten ordne debatten slik: 5 minutter til hver partigruppe og 5 minutter til medlemmer av regjeringen.

Videre vil det – innenfor den fordelte taletid – bli gitt anledning til inntil seks replikker med svar etter innlegg fra medlemmer av regjeringen, og de som måtte tegne seg på talerlisten utover den fordelte taletid, får en taletid på inntil 3 minutter.

Peter Frølich (H) [11:29:39] (komiteens leder og ordfører for saken): Riksrevisjonen har levert nok en god og grundig rapport. Jeg tenkte at jeg skulle gå gjennom funnene først.

For det første finner de at kriminalomsorgen ikke tilrettelegger godt nok i tilbakeføringsarbeidet. Kriminalomsorgens kartleggingspraksis er mangelfull. Oppfølgingen av de innsattes behov er ikke satt i system. Mange innsatte får ikke dekket behovene sine ved løslatelse. Det er heller ikke godt nok tilrettelagt for at de innsatte skal ha tilgang til digitale velferdsløsninger.

For det andre er det mangler i tjenestetilbudet som de innsatte har tilgang til. For eksempel får mange innsatte ikke tilstrekkelig tilgang til hjelp fra Nav, og innsatte med rusproblemer og psykiske lidelser får ikke fullgod helsehjelp.

For det tredje finner Riksrevisjonen at statens styring rett og slett ikke er god nok. Det påpekes mangler i departementenes kunnskap om innsattes behov, og at de statlige virkemidlene kan samordnes bedre.

Det må sies at dette gir et lite snev av déjà vu. Det er dessverre velkjent problematikk på denne komiteens arbeidsområde.

Kritikken er hard, og Riksrevisjonen mener det er alvorlig at departementene i liten grad har gjennomført tiltak for å tette glippsonene i tilbudet til de innsatte. Riksrevisjonen mener det er kritikkverdige at departementene mangler kunnskap om innsattes behov, og de sier også at det er kritikkverdige at kriminalomsorgen ikke har god nok praksis for å varsle samarbeidspartnere i rimelig tid før løslatelse. Flertallet i komiteen slutter seg i all hovedsak til konklusjonene og anbefalingene i rapporten.

Flertallet har kommet med sine merknader, og det er noe der som jeg har behov for å svare ut på vegne av Høyre. Det påstås bl.a. – i alle fall antydes – at ABE-reformen på en måte er årsaken til at situasjonen ikke er god i kriminalomsorgen på disse feltene. Det mener jeg er en veldig forenkling. Vi må starte historieskrivingen med å finne ut hvilken situasjon Solberg-regjeringen overtok da den måtte starte et stort gjenoppbyggingsarbeid på

kriminalomsorgens område. Man måtte begynne med det helt, helt grunnleggende, altså bygg, etablering av nye fengsler og rehabilitering av forfalte fengsler. Det var rett og slett der man måtte starte. Jeg tror all god kriminalomsorg starter med at man har gode forhold og bygg for både innsatte og ansatte, for å kunne gi et godt innhold.

Hvis man skal gjøre store investeringer på et felt, er det selvfølgelig også rom for å kunne gjøre noen effektiviserings tiltak, og det er det også i kriminalomsorgen. Hvis man ser i kriminalomsorgsmeldingen som kom i fjor, om jeg husker riktig, sies det nettopp at Norge er det landet av alle medlemslandene i Europarådet som har størst andel kostnader per innsatte. Så det er ikke det at det ikke er penger per innsatte. Likevel ser en utfordringer. Det er en litt urnorsk greie å tro at mer penger løser alt.

Jeg tror det er vel så viktig å tenke på: Hvordan styrer man? Hvordan gjør man ting? Hvordan strukturerer man kriminalomsorgen? Der mener jeg at det ligger en feil, en historisk feil, som ble begått i denne sal for et par år siden. Da stemte flertallet ned Solberg-regjeringens forslag om å endre forvaltningsstrukturen i kriminalomsorgen. Det var noe som ville gjort både forvaltningen og tjenestetilbudet bedre på sikt, tror jeg. Det hadde ikke løst alt, men det hadde rustet kriminalomsorgen bedre for å kunne stå imot og håndtere noen av de problemene som har vist seg å ligge under overflaten. Isteden valgte man å sparke ballen nedover gaten og ikke gjøre noe med strukturen. Den ballen ligger der fortsatt, men de partiene som stemte ned strukturendringer den gangen, sitter nå i regjering. Nå er det deres ansvar å stakke ut en kurs for hvordan disse problemene, som vi alle ønsker å løse, kan løses, innenfor rammene av et system som jeg mener dessverre er utdatert – men det er nå det vi har. Jeg er veldig spent på og interessert i å se hvordan kursen stakkes ut.

Ingrid Fiskaa hadde her teke over presidentplassen.

Even Eriksen (A) [11:34:47]: Takk til saksordføreren for en god redegjørelse for komiteens arbeid og innstilling.

Kriminalomsorgen har til enhver tid utviklet seg i tråd med samfunnet for øvrig. I de eldste tider handlet straff om den enkeltes hevn overfor gjerningsmannen, og dette var opp til en selv å håndheve. Etter hvert ble det et samfunnsansvar å sørge for en rettfærdig gjengjeldelse. I dag handler det om rehabilitering og tilbakeføring. I den sammenheng må vi ha en kriminalomsorg som tilbyr helse-, opplærings- og velferdstjenester til innsatte tilpasset samfunnsutviklingen og de kravene storsamfunnet stiller, nettopp for å oppnå formålet med straffegjennomføringen og forebygge ny kriminalitet.

Jeg har lyst til å reflektere rundt noen av Riksrevisjonens funn og konklusjoner i den forbindelse. Kriminalomsorgen tilrettelegger ikke godt nok for at de innsatte skal ha tilgang til forvaltningssamarbeidspartnerens digitale løsninger. De innsattes tilgang til opplærings tjenester avhenger av hvor de gjennomfører straffen, og de statlige virkemidlene kan samordnes bedre.

Samfunnet blir stadig mer digitalisert, og bruken av offentlige tjenester krever i stor grad digitale ferdigheter og tilgang. Utgangspunktet er klart: Innsatte i fengsel har rett til opplæring i tråd med opplæringsloven, og i henhold til skolens læreplanverk skal digitale ferdigheter være en av de fem grunnleggende ferdighetene. I fengslene står ofte hensynet til dette opp mot hensynet til sikkerhet, og denne vanskelige avveiningen har vært kjent i mange år. Riksrevisjonen mener det er kritikkverdige at det er gjort for lite for å kompensere for innsattes manglende tilgang til digitale tjenester, og komiteen er enig i det.

Opplæringsloven gjelder for alle. Det er likevel store forskjeller mellom de ulike fengslene med hensyn til hvor stor andel av de innsatte det er plass til på skoler. Det kan ikke være slik i kriminalomsorgen at det er postadressen til fengselet som er avgjørende for om man får muligheten til å ta et fagbrev eller ikke.

Det siste punktet handler om samordning av statlige virkemidler. Tilbakeføringsarbeid krever god koordinering og samordning av offentlige virkemidler på tvers av etater og departementer. I lys av det er det uheldig at det er betydelige mangler i tjenestene og samhandlingen mellom aktører. Manglene øker risikoen for at det oppstår glippsoner i overgangen fra fengsel til det frie liv.

Riksrevisjonen vurderer at det er alvorlig at departementene som er involvert i arbeidet med tilbakeføringsstrategien, i liten grad har gjennomført tiltak for å tette glippsoner. Komiteen er også enig i det. Vi har alle lekt stolleken da vi var små. Det er fort gjort å dette mellom.

Takk til Riksrevisjonen for en god rapport og til komiteen for et godt samarbeid i saken.

Nils T. Bjørke (Sp) [11:38:17]: Eg vil takka Riksrevisjonen for ein viktig rapport.

Kriminalomsorga har i oppgåve å ta frå folk fridomen deira, både for å straffa ugjerningar og for å motverka nye straffbare handlingar. Av omsyn til samfunnet tek me frå folk fridomen, men ikkje menneskerettane. Difor finst velferdstenestene i fengsel. Dei innsette skal ha planar for framtida, for å ha ei framtid å sjå fram mot. Dei skal ha kontaktbetjentar som kan sjå dei som menneske, og dei skal ha kontakt med andre for å vera menneske. Dette er samfunnsoppdraget til kriminalomsorga.

Solberg-regjeringa kutta løyvingane til drift av kriminalomsorga med til saman 176 mill. kr i perioden 2015 til

2021. Grunngevinga var at det i offentlig sektor har vore og vil vera ein produktivitetsvekst som kan hentast ut.

Eg meiner dette er ei viktig forklaring bak det Riksrevisjonen har funne i denne rapporten. Solberg-regjeringa hadde ei generell tilnærming til offentlig sektor, utan å ta omsyn til kva samfunnsoppdrag kriminalomsorga skulle løysa. Solberg-regjeringa sette krav til effektivisering, utan ein plan for korleis dette skulle gjerast. Om det var eit effektiviseringspotensial i etaten som heilskap, vart det ikkje leita etter kvar det var.

Det som kom ut av denne innsparringa, var færre tilsette og færre vikarar i fengsla. Samstundes vart innsettepopulasjonen meir krevjande. Då vart det færre framtidspanar, færre som fekk sjå kontaktbetjenten sin, og mangel på menneskeleg kontakt. Det vart færre tilsette til å følgja opp dei andre etatane med ansvar for velferdstjenester i fengsel. Det vart fleire glippsoner. Sist glapp det då dei innsette skulle få dekt behova sine ved lauslating.

Eg meiner dei såkalla effektiviseringskutta til Solberg-regjeringa byggjer på ei manglande forståing av samfunnsoppdraget til kriminalomsorga. Me kan ikkje rekna effektivisering på ein slik måte at me bryt med menneskerettane det offentlege er sett til å ta vare på. Det er ikkje effektivt for samfunnet om kriminalomsorga ikkje lenger kan motverka nye straffbare handlingar. Det er ikkje effektivt om lauslatinga glepp. Arbeidet mot byråkratiet må kutta i oppgåver og kostnader som ikkje er naudsynte, ikkje kutta i sjølve samfunnsoppdraget.

Eg har lyst til å kommentera litt innlegget frå komitéleiareren, der han peikar på at det er sentralisering og effektivisering som er løysinga. Det er ikkje mykje hjelp i om kvar innsett vert litt billigare dersom det fører til dårlegare rehabilitering. Kvar innsett ein klarer å få på rett veg, som har soningstilhøve som gjer at dei klarer å koma att til samfunnet som gode borgarar – det er innsparring som verkeleg betyr noko.

Eg er glad for at justisministeren ser dette og har løyvt midlar til å ta tak i noko av det tapte. Budsjettauken, saman med det nye arbeidet med å førebyggja isolasjon og sikra innsette fellesskap i norske fengsel, må føra til at menneskerettane i fengsel vert betre varetekne, slik at folk klarer å verta rehabiliterte.

Carl I. Hagen (FrP) [11:41:59]: Jeg vil forholde meg først og fremst til én problemstilling, som jeg er veldig forbauset over er så mangelfull som det vi kan lese fra Riksrevisjonens rapport, nemlig tilbakeføring til samfunnet etter endt soning.

Riksrevisjonen mener det er kritikkverdig at kriminalomsorgen ikke har god nok praksis for å varsle samarbeidspartnere i rimelig tid før løslatelse fordi det svekker mulighetene for at den innsatte kan få en forberedt og vellykket tilbakeføring til samfunnet. Man sier at

man ikke har en god nok praksis. Det er nesten helt ubegripelig når vi alle vet hva gevinsten er for den enkelte og for samfunnet hvis en som har vært kriminell og har sonet ferdig, blir en god samfunnsborger, får seg arbeid, blir lovlydig, får familie og er en bidragsyter, i stedet for å falle tilbake til kriminalitet og settes inn igjen. Så det er en usedvanlig viktig oppgave å ha en vellykket tilbakeføring. At det skal være vanskelig å lage en praksis for dette, begriper jeg ikke.

For noen år siden var jeg så heldig å få være med i cockpit i et fly. Da det skulle ta av, hadde flykapteinen og styrmannen en liste over ting de skulle sjekke. Selv om de var 50 år gamle og hadde gjort dette tusenvis av ganger tidligere, fulgte de den listen, for én gang kan det hende man glemmer noe sjekking hvis man ikke følger den.

Det å lage en sjekklister over hva som skal skje tre måneder før en skal løslates, om at man skal slik og slik, at man skal varsle de og de samarbeidspartnere, at de og de varsler kommuner og sørger for at vedkommende har et sted å bo når man kommer ut av fengslet, at man har en eller annen inntekt, at det er lagt til rette for at vedkommende kan få et tilbud om jobb, kan da ikke være vanskelig i det hele tatt. Særlig i vår tid med digitalisering er det fort gjort å lage en slik liste i departementet og sende til alle fengsler. Det burde ikke ta lang tid å gjøre slike ting.

At man ikke har en god nok praksis for å varsle samarbeidspartnere i rimelig tid før løslatelse, er for meg helt ubegripelig. Jeg håper justisministeren i dag vil forsikre Stortinget om at det nå er på plass, at vi har god nok praksis i alle fengsler, slik at vi ikke har den situasjonen som ble avdekket i Riksrevisjonens rapport.

Det er det samme når Riksrevisjonen mener det er kritikkverdig at Justis- og beredskapsdepartementet og Arbeids- og inkluderingsdepartementet mangler viktig kunnskap om innsattes behov for tjenester, og i hvilken grad de respektive underliggende etatene dekker disse behovene. Det er også veldig rart – det er ikke departementene som skal ha kunnskap om den enkelte innsatte – at ikke de underliggende etatene vet. Hvis det er en som soner i halvannet år eller fem år, har de jo god tid til å sjekke og få vite mye om den enkelte person som basis for forberedelse av tilbakeføringen.

Her har komiteen sluttet seg til Riksrevisjonens kritikk. Riksrevisjonen anbefaler Justis- og beredskapsdepartementet å påse at «kriminalomsorgen systematisk varsler relevante forvaltningssamarbeidspartnere når innsatte overføres til andre fengsler og før løslatelse», og at «kriminalomsorgen systematisk varsler kommunene om løslatelser i rimelig tid, slik at kommunene kan skaffe bolig og ivareta øvrige oppgaver». Her har komiteen enstemmig sluttet seg til disse anbefalingene, og det har da politisk sett den samme betydning som om Stortinget fattet et konkret vedtak om anbefalingene.

Da håper jeg at justis- og beredskapsministeren vil bekrefte at disse to punktene vil bli fulgt opp, og at vi neste gang Riksrevisjonen går igjennom det samme området, som jeg håper de gjør om et par-tre år, får en rapport som sier at nå er alt dette i orden, at praksis før løslatelse er at alle samarbeidspartnerne og kommunene er varslet og har forberedt tilbakeføringen til samfunnet, og at de har innhentet de nødvendige kunnskaper om den enkelte innsatte som en del av arbeidet med forberedelsene til en tilbakeføring.

Audun Lysbakken (SV) [11:47:10]: Det er et tydelig premiss for norsk politikk på dette feltet at kriminalomsorgen ikke bare skal handle om straff, men også legge til rette for at domfelte kan få en framtid uten kriminalitet. Da er det åpenbart at det er en sammenheng mellom soningsforhold og faren for tilbakefall til kriminalitet. Derfor er det flere av Riksrevisjonens funn i undersøkelsen som er egnet til å bekymre oss. Det har komiteen også slått fast. La meg f.eks. peke på den sterke nedgangen i antallet framtidsplaner fra 2016 til 2019. I utvalget er det nå sånn at nesten ingen får en sånn plan, og det er heller ikke lenger en styringsparameter som direktoratet må rapportere på.

Riksrevisjonens undersøkelse viser videre at mange innsatte sjelden møter sin kontaktbetjent. Det handler direkte om ressursituasjon og organisering. Det er fordi betjentene jobber turnus og i mange tilfeller må ta ansvar som avløsere på andre avdelinger. Riksrevisjonen har da slått fast at betjentene i mange tilfeller ganske enkelt ikke har tid til å ivareta både sikkerhets- og tilbakeføringsoppgaver.

Det er mange sider ved kriminalomsorgen som er verdt å diskutere, men det er ikke mulig å ikke gjøre en tydelig kobling mellom funn i denne undersøkelsen og ressursituasjonen i kriminalomsorgen. Det har det også vært svært tydelig advart mot gjennom flere år, ikke minst fra de ansatte og fagforeningene i kriminalomsorgen. De såkalte ABE-kuttene, altså avbyråkratiserings- og effektiviseringsreformen, til forrige regjering var i denne sektoren på 176 mill. kr. Det er ingen tvil om at dette gikk ut over kvaliteten i kriminalomsorgen, og det viser hvordan ABE i mange tilfeller slett ikke er effektivisering, men rene kutt i aktivitet. Det viser det dypt problematiske ved den måten å kutte på, hvor en regjering gjennomfører flate kutt, men på mange måter frasier seg det politiske ansvaret for resultatene av kuttene ved å overlate prioriteringen lenger ned i systemet. Sånn kuttet forrige regjering store summer i offentlig sektor uten å synliggjøre hvor det skulle skje, og uten å ta ansvaret for de faktiske resultatene. Regjeringen Solberg mottok altså en analyse i 2018 som slo fast at effektiviseringspotensialet i kriminalomsorgen allerede var tatt ut. Likevel

fortsatte ABE-kuttene. Det er ingen tvil om – og jeg mener denne undersøkelsen understreket det – at det var uansvarlig. Det er og har vært nødvendig for det nye flertallet å igjen bevilge mer midler til kriminalomsorgen for å rette opp i det som i mange tilfeller har blitt en kritisk situasjon. Jeg vil holde fast ved, som flertallet også har skrevet i sine merknader, at det må regnes som en viktig årsak til Riksrevisjonens funn.

Erkjennelsen etter gjennomgangen vi har hatt her, er både betydningen av nå å fortsette å sørge for at kriminalomsorgen har en ressursituasjon som gjør det mulig å oppnå de samfunnsmessige mål som kriminalomsorgen er pålagt, og at den måten å kutte på i offentlig sektor som ABE-kuttene representerer, er dypt problematisk.

Tobias Drevland Lund (R) [11:52:06]: Kriminalomsorgens rolle i samfunnet vårt kan ikke underdrives. Deres samfunnsoppdrag skal sørge for at lovbrytere soner sin straff, for i neste rekke å kunne returnere til et liv uten kriminalitet etter endt soning. I Norge tror vi på at alle fortjener en sjanse til, og det er nettopp dette kriminalomsorgen skal sørge for. Dette samfunnsoppdraget er vi alle, som samfunn og fellesskap, helt avhengig av.

Riksrevisjonens undersøkelse av tilbudene til de innsatte, som vi diskuterer her i dag, er en nedslående rapport. Det er heller ikke første gang vi får informasjon om levekårene til innsatte i norske fengsler. SSB kunne i 2014 avdekke at flertallet av de innsatte hadde levekårsproblemer på flere områder, og så en klar sammenheng mellom levekårsproblemer og innsattes egen tro på at de skulle klare å returnere til et liv uten kriminalitet etter løslatelse. Sivilombudet har dokumentert at kvinner i fengsel er en særlig sårbar og utsatt gruppe.

Funnene til Riksrevisjonen viser bl.a. at tilretteleggingen og kartleggingen ikke er god nok, at oppfølgingen av de innsattes behov ikke er satt godt nok i system, og at mange innsatte ikke får dekket sine behov ved løslatelse. De innsatte mangler tilstrekkelig hjelp fra Nav, får ikke fullgod oppfølging av helsetjenesten, og tilgangen til opplærings tjenester er avhengig av hvor de innsatte gjennomfører soningen sin. De statlige virkemidlene brukes ikke godt nok. Departementet mangler sentral og viktig kunnskap om behovene til de innsatte, og virkemiddelbruken og de statlige virkemidlene samordnes ikke godt nok.

For mange kom ikke funnene i denne rapporten som et veldig stort sjokk, dessverre. Rapporten underbygger det mange av oss har ropt om i flere år: at den såkalte effektiviseringspolitikken, med de tilhørende osthøvelkuttene i kriminalomsorgen, har gått på bekostning av innholdet i soningen og tilbakeføringen til samfunnet. Dette kommer i klare ord fra de ansatte ute i før-

stelinjen i kriminalomsorgen og fra forbundene som organiserer dem.

Kriminalomsorgen vår er presset, og det vet vi. Det har den vært lenge. Det går verst ut over de innsatte og ansatte, men til syvende og sist går det ut over oss som samfunn. Krisen i kriminalomsorgen er på ingen måte ny eller ukjent, og det er en varslet krise som vi vet tydelig går ut over både innsatte og ansatte. Det er for få på jobb. De slites ut, sykmeldes, opplever vold og trusler. Hver eneste dag føler de at de ikke strekker til for å ivareta de innsattes behov. Dette går i tur ut over de innsatte, deres tilbud og deres hverdag etter og under soning.

Nå må noe gjøres. Denne rapporten kan ikke bare havne i en skuff uten at noe skjer. Det er bra at flere midler kommer på bordet. Det trengs også flere tiltak. Det må ryddes opp i de involverte etater og departementer. Kunnskapsnivået må opp, og ikke minst: Norsk kriminalomsorg trenger et solid løft. Det er til beste både for de innsatte og for de ansatte.

Statsråd Emilie Mehl [11:55:33]: Først vil jeg takke Riksrevisjonen for en grundig og god undersøkelse av tjenester til innsatte i fengsel. Dette er en rapport som gir viktig kunnskap til kriminalomsorgen og deres arbeid framover, bl.a. i samhandlingen med involverte departementer og etater.

Innsatte i norske fengsler har krav på de samme helse- og velferdstjenestene som befolkningen for øvrig, og det er de ulike etatene, kommunene og fylkeskommunene som er ansvarlig for at innsatte får de tjenestene de har krav på.

Jeg har allerede startet arbeidet med å følge opp rapportens funn og anbefalinger, sammen med arbeids- og inkluderingsministeren, helse- og omsorgsministeren og kunnskapsministeren. I tildelingsbrevene for 2023 er de berørte direktoratene gitt i oppdrag å levere en samlet plan for tiltak og tidslinje for å imøtekomme Riksrevisjonens funn.

Det er viktig å få fram at innsatte i fengsel har mer sammensatte og langvarige utfordringer enn befolkningen for øvrig. For eksempel har et stort flertall av de innsatte psykiske lidelser og langvarige behov for et utvidet sett av tjenester og oppfølging. Dette stiller økte krav til kriminalomsorgen og de andre samarbeidspartnerne, som helse- og omsorgstjenestene, Nav og opplæringssektoren. Kriminalomsorgen må tilrettelegge, kartlegge og varsle bedre for at velferdstjenestene skal kunne nå den enkelte. Helse-, arbeids- og opplæringsstjenestene må sørge for et godt tilbud.

Undersøkelsen viser at det er forskjeller mellom fengsler når det gjelder tilgang til velferdstjenester. Mange innsatte har ikke tilstrekkelig tilgang til hjelp fra arbeids- og velferdsforvaltningen under soning eller ved

løslatelse, innsatte med rusmiddelproblemer og psykiske lidelser får ikke fullgod tilgang til helsetjenester, og det er varierende og mangelfull tilgang til opplærings- og arbeidsdrift. Manglende tilgang til, eller funksjonalitet for, digitale løsninger, som for opplæring eller Nav, pekes det også på. Vi vil følge opp at arbeidet med å utvikle digitale løsninger blir prioritert.

Riksrevisjonen anser det som alvorlig at departementene ikke har gjennomført alle tiltakene som ble skissert i Nasjonal strategi for samordnet tilbakeføring etter gjennomført straff, også kalt tilbakeføringsstrategien. Vi er enig i at flere tiltak bør jobbes videre med, selv om enkelte tiltak er avhengig av pågående prosesser og løpende forbedringsarbeid i etatene.

Forholdene for de innsatte i fengsel er et viktig område, også for meg. Regjeringen har vært opptatt av å styrke kriminalomsorgens budsjetter i 2022 og 2023 for å redusere isolasjon i fengsler og sikre nok bemanning der det trengs. Det er også grunnleggende viktig for å kunne følge opp de innsatte på en god måte.

Vi vil også, sammen med Helse- og omsorgsdepartementet, sette ned et utvalg som bl.a. skal se på hvordan innsatte med alvorlige psykiske lidelser og utviklingshemming ivaretas i fengsel.

Presidenten [11:58:27]: Dei talarane som heretter får ordet, har ei taletid på inntil 3 minutt.

Kari Henriksen (A) [11:58:41]: Siden komitélederen startet med en historiebeskrivelse, vil jeg komme med Arbeiderpartiets historiebeskrivelse. Komitélederen og undertegnede satt i samme komité da disse endringene skjedde, fra 2013 til 2017.

Min historiefortelling er at det er en grunnleggende forskjellig oppfatning av hva straff skal være. Hvor stor skal pinen være? Stoltenberg-regjeringa la fram St.meld. 37 for 2007–2008, Straff som virker. Den gikk gjennom hele kompleksiteten med straff, de virkningene straff påfører den enkelte som blir straffet, de pårørende som står rundt, og samfunnet. Vi ser at det som var i ferd med å bli bygd opp, nemlig at alle fengsler skulle ha innhold som fasiliterte en god rehabilitering, ble det endringer i.

Så var det snakk om bygg. Bygningsmassen var for liten, det er riktig. Arbeiderpartiet og den forrige regjeringa hadde forslag om å bygge to nye fengsler i Agder. Det ble det ikke rom for de første årene med ny regjering, noe som kom i våre alternative budsjetter. Det var også ledig kapasitet i både Skien og Halden fengsel som ikke ble utnyttet – verken fengselsplassene eller det å kunne bygge nye.

I stedet valgte den sittende regjeringa å bruke nesten 1 mrd. kr på å planlegge og flytte innsatte til Nederland. Det var en stor endring i synet på gjennomføring av straff i Norge, som fikk ramsalt kritikk fra alt som kun-

ne krype og gå av menneskerettsorganisasjoner, innsatte og ansattes organisasjoner, og også fra politisk hold.

Så til økonomi: Økonomien til Arbeiderpartiet og stort sett til opposisjonen har fulgt opp føringene som lå i St.meld. 37, ved å satse på mer innhold i alle fengsler – tilbakeføringsgaranti, bibliotek, programvirksomhet, rusbehandling i alle – det lå som en føring for noe Arbeiderpartiet og deler av opposisjonen ville få på plass. I stedet fikk vi altså 1 mrd. kr til Nederland pluss ABE-kutt, som gjorde at innholdet i fengslene så å si ble rasert.

Presidenten [12:01:45]: Fleire har ikkje bedt om ordet til sak nr. 5.

Sak nr. 6 [12:01:54]

Interpellasjon fra representanten Andreas Sjalg Unneland til justis- og beredskapsministeren:

«11. januar 2023 overleverte Rolleforståelsesutvalget sin rapport til justis- og beredskapsministeren. Rapportens hovedkonklusjon er at det ikke i tilstrekkelig grad har vært skilt mellom rollen som politi og rollen som medlem av Norsk Narkotikapolitiforening. Rapporten påpeker det problematiske ved at en privat aktør får stor innflytelse over kompetanseheving for og opplæring av politiet, samt at samrøret har medført et demokratisk og rettsikkerhetsmessig problem.

Hva er regjeringens syn på rapporten, og hvordan vil regjeringen følge opp anbefalingene?»

Andreas Sjalg Unneland (SV) [12:02:52]: La meg starte med å si det klart og tydelig: Det samrøret som har vært mellom politiet og Norsk Narkotikapolitiforening, er en politiskandale. Rapporten som rolleforståelsesutvalget la fram 11. januar, dokumenterte det mange har sagt i lang tid: Det har ikke i tilstrekkelig grad vært skilt mellom rollen som politi og som medlem i NNPF. At en privat organisasjon har misbrukt politiets myndighet og autoritet til å fremme sin egen agenda, er uakseptabelt, uavhengig av om man er enig eller uenig med denne organisasjonen.

Det mest bekymringsfulle er hvordan denne saken bidrar til å svekke politiets tillit. Politiet er avhengig av tillit for å kunne gjøre jobben sin. Hvis politiet ikke har tillit, vil ikke folk snakke med politiet, og de velger å ikke samarbeide med politiet. Så tillit er et av de viktigste verktøyene politiet har, men tillit er noe man må gjøre seg fortjent til. Dette er alvorlig, og jeg legger til grunn at ministeren og regjeringen tar inn over seg alvoret i saken.

Rolleforståelsesutvalgets rapport er en grundig rapport som på 316 sider dokumenterer et samrøre mellom politiet og NNPF. Hva går denne rolleblanding ut på? Jo, det er snakk om politi som møter opp på skoler i full uniform, med riksvåpenet på skjorten og våpen på hof-

ten, med en presentasjon fra NNPF. I en rekke uttalelser i media har det vært vanskelig å vite om det er NNPF eller politiet som uttaler seg. Foreningen har brukt politiets kontaktinformasjon. I mer enn 20 år oppga NNPF politihuset i Oslo som sin kontoradresse. Medlemskontingenten, som ofte var en forutsetning for å delta på fagdager eller kompetansehevingskurs, var noen ganger obligatorisk, og kontingenten kunne bli trukket automatisk fra lønnen. NNPF kontaktet fylkeskommuner i forbindelse med skolevalget i 2019 med oppfordring om å fjerne Unge Venstres valgkampmateriell. I sitt eget medlemsblad skrytes det av en hendelse der to representanter for NNPF går inn i en butikk og får betjeningen til å fjerne T-skjorter med et liberalt budskap fra butikkens utstillingsvindu og sortiment. Rolleforståelsesutvalget skriver:

«Ved den beskrevne handling (...) synes de politiansatte å ha misbrukt sin politiautoritet til å foreta inngrep i privatpersoners rettigheter på grunnlag av tjenestepersonenes subjektive, narkotikapolitiske interesse. Handlingen innebar en mulig krenkelse av ytringsfriheten, en frihet politiet er satt til å verne om.»

Det er nettopp disse hendelsene, og en rekke flere, som viser at NNPF har brukt politiets autoritet og tillit til å fremme sine egne interesser, og det er uakseptabelt. Og som utvalget sier: Dette er ikke kun enkelthendelser, men en del av et mønster.

De etiske retningslinjene for politiet gir utfyllende normer for hvordan politiansatte skal utøve sin rolle, og de er ganske tydelige på at usikkerhet kan oppstå ved privat bruk av politiets e-post, brevark eller uniform. Så mitt spørsmål til ministeren er: Hvordan vil ministeren forsikre seg om at slik misbruk av politiets autoritet og tillit ikke forekommer i framtiden?

Navnet til organisasjonen, NNPF, har blitt problematisert siden stiftelsen i 1991. Da skjønte ledelsen i politiet at Norsk Narkotikapolitiforening var problematisk og ba foreningen om å kalle seg noe annet. Utvalget peker også på at foreningen bør endre navn, og jeg vil utfordre ministeren på, i likhet med utvalget, å be foreningen Norsk Narkotikapolitiforening endre navn.

Utvalgets rapport stadfester at det ikke er mangel på regler og normer som har medvirket til manglende skille mellom rollen som politi og som medlem av Norsk Narkotikapolitiforening, men mangel på etterlevelse. Statsråden har i sitt svar på skriftlig spørsmål fra Stortinget skrevet at etterlevelse av regler er et ansvar som påhviler oss alle, og som det er viktig at det er bevissthet rundt på alle nivåer i en organisasjon. Hvordan skal statsråden nå følge opp at Politidirektoratet sikrer at normer og regler for rolleforståelse og rolleblanding følges og etterlevs av både ledelsen og de enkelte ansatte?

Jeg ser fram til ministerens redegjørelse.

Statsråd Emilie Mehl [12:08:04]: Takk til interpellanten for å ta opp et viktig tema, rolleforståelsesutvalgets rapport. Utvalget har etter min vurdering levert en grundig rapport. Den gir et godt grunnlag for å følge opp det som er av kritikkverdige forhold, og kan bidra til å sikre en bedre praksis i framtiden. Regjeringen tar rapporten og de anbefalingene som framkommer der, på alvor. Det er en viktig del av å forvalte den tilliten politiet nyter i samfunnet.

Jeg har merket meg at utvalget mener det ikke er mangel på regler eller retningslinjer som har medført de uheldige virkningene som er beskrevet i rapporten, men mangel på etterlevelse av disse, som også interpellanten pekte på. Etterlevelse av regler og retningslinjer er et ansvar som påhviler oss alle, og som det er viktig at det er bevissthet om på alle nivåer i justissektoren. Utvalget peker på at uheldig praksis kan ha sammensatte årsaker og f.eks. kan skyldes et samvirke av mangler ved ledelse, opplæring og kontroll og manglende oppmerksomhet rundt de forholdene som utvalget har beskrevet.

I rapporten står det bl.a. at forbindelsene mellom politiet og Norsk Narkotikapolitiforening er egnet til å svekke befolkningens tillit til politiet. Det er en konklusjon jeg tar på alvor. Samtidig vil jeg også advare mot å trekke konklusjonen for langt i retning av at det er en generell tillitskrise i politiet.

Rapporten inneholder elleve konkrete anbefalinger på åtte områder. De fleste anbefalingene treffer områder der Politidirektoratet er hovedansvarlig for å sikre oppfølgingen. Det er likevel viktig for meg å understreke at Justis- og beredskapsdepartementet er den øverste ansvarlige for å påse at rapportens anbefalinger følges opp. Flere av anbefalingene omfatter virksomhetsovergrepene forhold og må derfor vies oppmerksomhet i den styringsdialogen departementet har med Politidirektoratet. Det skal sikre at politiets oppgaveutførelse skjer på en måte som ivaretar tillit og legitimitet til politiet. Hvordan POD konkret vil følge opp, og hvilke aktiviteter og prosesser de vil iverksette, er det PODs ansvar å følge opp nå, men de vil dokumentere hvordan de ulike anbefalingene følges opp, i henhold til de ordinære styringsprinsippene i staten.

Til spørsmålet om hvordan anbefalingene følges opp, så har jeg vært inne på det. Mitt departement har i supplerende tildelingsbrev til POD anmodet om status for iverksatte tiltak og plan for videre oppfølging og anbefalinger som gis i rapporten, og det er også anmodet om tidsperspektiv for oppfølging og gjennomføring av de ulike anbefalingene.

Jeg har merket meg at utvalget anbefaler at «det bør vurderes om ansvaret for opplæring av politiet bør inn-

tas som en av politiets oppgaver i politilovens § 2». Mitt departement vil vurdere om det kan være et godt virkemiddel for å sikre en faglig forsvarlig opplæring.

Jeg har ellers merket meg at rapporten anbefaler at «det må forskes mer på politiets forebyggende virksomhet». Det er også en anbefaling departementet vil følge opp videre. Det er naturlig at satsing på slik forskning settes i sammenheng med regjeringens langtidsplan for forskning og høyere utdanning for 2023–2032, som ble fremmet i Meld. St. 5 for 2022–2023.

Jeg noterer meg også anbefalingen knyttet til navn for Norsk Narkotikapolitiforening, at politidirektøren har anbefalt NNPF å skifte navn, og at interpellanten oppfordrer til å avklare mitt syn på det. Til det vil jeg si at det er en anbefaling jeg støtter. Selv om en privat forening naturligvis ikke kan instrueres verken av direktoratet eller departementet, tror jeg det vil være klokt av NNPF å vurdere den anbefalingen.

Når alt dette er sagt, vil jeg likevel understreke viktigheten av at politiet fortsetter å prioritere innsatsen mot narkotika. Vi skal huske på at narkotika er ulovlig, og det er et mål om at vi skal ha minst mulig av det. I denne debatten er det viktig at vi ivaretar ytringsfriheten, som også er omtalt i rapporten, for alle dem som ønsker å komme til orde, og det har vært en debatt som tidvis er preget av sterk ordbruk. Det er viktig for meg å være helt tydelig på at politiet er de som ivaretar tryggheten vår. Dette er folk som går på jobb hver dag for å holde oss trygge. Det er også mange politifolk blant dem som har vært og er medlemmer i NNPF, og de er engasjert i arbeid mot narkotika, som også er en del av politiets samfunnsoppdrag.

Andreas Sjalg Unneland (SV) [12:13:17]: Det er positivt at ministeren er så tydelig på at denne rapporten tas på alvor, for det er en alvorlig rapport vi diskuterer. Rolleforståelsesutvalget dokumenterer at politiet i utstrakt grad har overlatt ansvaret for kunnskapsutvikling og kompetanseheving på doping- og narkotikafeltet til NNPF, noe de er tydelige på bør gjøres av dem selv. Utvalget er veldig tydelig på at det er problematisk at en privat aktør får stor innflytelse på kompetanseheving og opplæring av politiet, som har voldsmonopol, og at det blir et demokratisk problem og et rettssikkerhetsproblem når politipraksis og politipolitikk utvikles av ildsjeler i en privat forening, framfor å forankres og styres av ansvarlig politiledelse sentralt og lokalt.

Utvalget peker også på noe som ministeren ikke kom inn på, som er at NNPFs rolle i politiet utfordrer nøytralitetspolitikken. Det framgår av rapporten at NNPF har brukt politiautoritet til å plante en rekke saker av typen «narkotikapanikk» i media, der mye av forskningen og kunnskapen NNPF lener seg på, er dårlig

og lite rotfestet i virkeligheten. Nettopp gjennom å misbruke tillit og autoritet har de kunnet påvirke opinionen på en måte som kan ha medvirket til at f.eks. rusreformen ikke ble vedtatt. Dette er påvirkning på falske premisser. Samtidig har de kneblet meningsmotstandere på en måte som helt klart er egnet til å få mennesker på motsatt side av debatten til å vegre seg fra å delta. De har f.eks. kontaktet ledelsen på Politihøgskolen for å prøve å få dem til å sanksjonere akademikere som uttrykker synspunkter som ikke er i tråd med NNPFs mening.

Tenker statsråden at politiet som etat skal ha egne meninger om hva som burde være straffbart, og at de skal kunne misbruke sin autoritet for å bryte fram med disse meningene, uten at det svekker borgernes tillit til at politiet alltid vil håndheve loven samvittighetsfullt?

Jeg er glad for at ministeren er tydelig på at vi skal ha et kunnskapsbasert politi, men NNPF er en ruspolitisk organisasjon som forholder seg selektivt til forskning, statistikk og erfaringer som underbygger deres politiske standpunkt. En av anbefalingene i rapporten er at politiet må basere informasjon og virksomhet på det som til enhver tid anses som vitenskapelig kunnskap. Jeg er glad for at ministeren ser at det er et behov for å oppdatere politiets kunnskapsgrunnlag på rusfeltet i lys av denne rapporten.

Vi har hatt en alvorlig politiskandale der politiet har grepet inn og undersøkt mennesker i mindre narkotikasaker, noe som Riksadvokaten har problematisert. Vil justisministeren undersøke om NNPFs opplæringsvirksomhet kan ha påvirket politiets praksis i mindre narkotikasaker? Og er hun nå trygg på at Riksadvokatens endringer har blitt implementert?

Statsråd Emilie Mehl [12:16:43]: Når det gjelder de to tingene som kom fram i interpellantens oppfølgingsinnlegg, vil jeg først ta litt om det med ytringsfrihet. Det er et tema som er omtalt i rapporten, hvor det bl.a. pekes på at det er bra hvis man får større oppmerksomhet om hva som er rammene for ytringsfriheten i politietaten, og kan gå opp grenser for det. Det er bl.a. tatt opp at når noen uttaler seg på vegne av arbeidsgiver, er det i utgangspunktet – sånn jeg forstår det – arbeidsgiver som har mulighet til å bestemme hvem det skal være, og hva budskapet skal være, mens ansatte i utgangspunktet samtidig har rett til å ytre seg på vegne av seg selv.

Her er det viktig å ha med seg at f.eks. det å mene at avkriminalisering av narkotika ikke er veien å gå, er helt legitimt. Det mener jeg og regjeringen også. Og alle de som jobber med narkotikaproblematikk på en eller annen måte, enten i politiet eller i andre deler av samfunnet, vil kanskje ha egne meninger om det og vil også kun-

ne ha viktig kunnskap og erfaringer gjennom sin jobb, som jeg mener det er riktig at de skal kunne formidle. Men for at det skal være ryddighet rundt dette, er det viktig at vi har fått nettopp denne rapporten, som handler om rollesforståelse og hvordan vi kan sikre at det er klare rammer for når noen opptrer på vegne av politiet og uttaler seg på vegne av politiet, og når noen gjør det på vegne av seg selv eller en organisasjon.

Så til spørsmålet om – hvis jeg forsto det rett – hvorvidt NNPF kan ha påvirket politiets utøvelse av tvangsmidler i mindre alvorlige narkotikasaker. Jeg har ikke grunnlag for å anta at det er tilfellet. Det som har vært avdekket i den forbindelse, er fulgt opp av både Riksadvokaten og politiet. Det er bra. Jeg er også opptatt av at det i tiden før denne feilpraktiseringen ble avdekket, ikke var sånn at den enkelte politimann eller -kvinne har vært ute og bevisst gjort feil. Man har forholdt seg til de retningslinjene som forelå, og gjort en viktig jobb for å forebygge narkotika i samfunnet. Regjeringen er opptatt av at politiet også framover må ha de nødvendige virkemidlene til å kunne gjøre en god jobb på det området. Det er bra at når det avdekkes feil, tas det tak i – i dette tilfellet fra Riksadvokatens side, i samarbeid med politiet – og at det rettes opp, sånn at politiets praksis er i tråd med de til enhver tid gjeldende lover og regler.

Ingunn Foss (H) [12:19:55]: Rollesforståelsesutvalgets rapport konkluderer med at det ikke i tilstrekkelig grad har vært skilt mellom rollen som politi og rollen som medlem av Norsk Narkotikapolitiforening. Rapporten påpeker det problematiske ved at en privat aktør får stor innflytelse over kompetanseheving for og opplæring av politiet, samt at rolleblanding har medført et demokratisk og rettssikkerhetsmessig problem.

Under Høyres arbeid med rusreformen og høringen i Stortinget kom det fram at det var uenighet mellom Riksadvokaten og diverse statsadvokater og politiansatte – en uenighet som fikk et etterspill og endte med en presisering fra Riksadvokaten om hva som er lovlige tvangsmidler i bruk- og besittelsessaker. Høyres justisminister fulgte opp med å nedsette dette rollesforståelsesutvalget. Høyre mente alvor da vi nedsatte utvalget, og ga dem et tydelig mandat. Vi tar også funnene på alvor og forventer at de følges opp snarest mulig.

Politiet har ikke vært gode nok til å følge sine egne regler. Rapporten viser bl.a. at politiet og Justis- og beredskapsdepartementets utbetalinger til NNPF ikke har vært i tråd med økonomiregelverket. Det er alvorlig og må ryddes opp i. Politiet har hatt for lite fokus på rolleblanding og har ikke kontrollert at reglene om bierverv har vært etterlevd. Rollesforståelsen må på plass for å sikre tilliten til politiet.

Medlemskap i NNPF har noen ganger vært en forutsetning for å få fordeler som politiansatt. Lønn og opprykk i etaten har vært knyttet til NNPFs kompetansehevede tiltak, og dette er en praksis vi ikke kan akseptere.

Det er et særlig behov for ytterligere forskning på begrunnelser for og virkninger av forebyggende tiltak. Dette er et arbeid politiet selv og ikke en egen forening skal stå for. Politiet har overlatt ansvaret for gjennomføring og organisering av opplæring på doping- og narkotikafeltet til en privat forening. Dette er en praksis som må opphøre. Gjennom utdanningskonferansen har NNPF tatt og blitt tildelt ansvar for en kompetanseutvikling av politiansatte som politiet burde ha gjort selv.

Dette er bare noen av funnene i den omfattende rapporten fra utvalget. Rapporten peker også på uheldige forhold mellom politiet, NNPF og media – noe som ikke tilligger Stortinget eller departementet å følge opp, men som bør medføre en selvransakelse i både politi og media.

Høyre er fornøyd med at rapporten er så tydelig i sine funn og anbefalinger, men er likevel skuffet over de avdekkede forhold. Det er etter vårt syn avgjørende viktig at justisministeren og politiet tar snarlig tak i dette og får ryddet opp. Bare slik kan vi gjenopprette den tilliten politiet både trenger og fortjener.

Jeg vil til slutt minne om at Høyres forslag til rusreform inneholder tydelige regler for visitasjon og ville fjernet tvilen om hvilke maktmidler politiet har tilgjengelig i bruk- og besittelsessaker.

Jeg vil ønske justisministeren lykke til med oppfølgingen av rapporten og regner med at Stortinget informeres underveis.

Per-Willy Amundsen (FrP) [12:23:31]: Det er viktig at når politiansatte er til stede med uniform, skal det være tydelig hvem de representerer – om de representerer seg selv, en egen organisasjon, eller om de representerer statens maktmonopol. Der er vi enig. Derom bør det ikke være noen tvil. Det er nok ikke alltid det har vært tilfellet, så det er viktig at man trekker de klare grensene. De grensene skal alltid være til stede.

Der stopper også enigheten fra Fremskrittspartiets side. Den debatten som jeg opplever her i dag, er nærmest som storm i et vannglass. Man prøver å sette denne saken så fullstendig på spissen, ja til det ugjenkjennelige, og framstiller det som om det er grunnlag for svekket tillit til politiet på bakgrunn av den jobben som Norsk Narkotikapolitiforening har gjort gjennom en årrekke. Man problematiserer at Norsk Narkotikapolitiforening har vært til stede på norske skoler. Ja, det er riktig, det har de vært, og gjennom det har de reddet generasjoner fra narkotikahelvetet. For det arbeidet de har gjort utover sin ordinære jobb for å redde unge mennesker fra

det uføret som narkotika representerer, har ikke jeg annet enn skryt å gi til Norsk Narkotikapolitiforening.

Da blir denne unisone fordømmelsen så merkelig, denne unisone kritikken som går svært langt i å kritisere disse politiansatte, noe man overhodet heller ikke har grunnlag for utover det jeg var inne på innledningsvis. Det har nærmest vært en hekseprosess mot dem som har jobbet i Norsk Narkotikapolitiforening for å redde unge fra narkotika, godt anført av – skal vi si – hovedstadsmedia, som har ønsket å drive fram en legalisering, i hvert fall avkriminalisering, av narkotiske stoffer. Det har vært representert av venstresiden, men også dessverre av partiet Høyre, som også har kastet seg på denne avkriminaliseringen.

Dersom man skal ta på alvor hva Norsk Narkotikapolitiforening faktisk har betydd siden 1990-tallet, vil man se at man har gjort en innsats langt utover det man kan forvente for å redde våre unge. Det som derimot burde kritiseres, som ikke har vært oppe til debatt i Stortinget, og som media nesten har underslått, er det faktum at Justis- og beredskapsdepartementet på forespørsel om innsyn, anket av Politidirektoratet, valgte å utlevere lister over ansatte i politiet som var medlem i Norsk Narkotikapolitiforening. Politidirektoratet sa nei. Så ble det videre påklagd til departementet, men departementet sa ja. Med det leverte man altså ut oversikt over politiansatte som har medlemskap i Norsk Narkotikapolitiforening. Det er i ettertid blitt demonstrert at disse listene har flort i kriminelle miljøer.

Jeg har møtt mange ansatte i politiet som virkelig er lei seg for den situasjonen vi har havnet i, der man mot Stortingets vilje har drevet fram det som i realiteten er avkriminalisering av narkotika i norsk politikk. Gjennom andre metoder har man klart å få det til, og det vil vi også se konsekvensen av i tiden som kommer. Flere unge kommer til å havne i dette uføret.

Derfor: Det eneste jeg ønsker å oppnå med å delta i dagens debatt, er å be justisministeren og regjeringen om å komme raskt tilbake til Stortinget med de nødvendige lovendringene vi trenger for igjen å få kontroll på norsk narkotikapolitikk.

Aram Karim (SV) [12:28:51]: Rolleforståelsesutvalgets rapport er krystallklar. Den viser en tydelig og demokratitruende samrøre mellom politiet og Norsk Narkotikapolitiforening, også kjent som NNPF. Til og med navnet, Norsk Narkotikapolitiforening, sår et frø hos publikum om at denne organisasjonen er en del av politiet. Det er feil. NNPF er en ideell organisasjon, nærmest på lik linje med Natur og Ungdom eller Private Barnehagers Landforbund.

NNPFs primære formål er å oppnå sine egne ideologiske og politiske mål, og det er derfor åpenbart proble-

matisk at politiet forkler NNPFs undervisningsmateriale som sitt eget. Mye av det materialet som politiet har delt ut, har vært utydelig på om det er fra den private organisasjonen NNPF eller fra politiet selv. Politiet skal ikke basere sin praksis på hva en lobbyorganisasjon synes om saker, men heller på politiske vedtak, kunnskap og faglig korrekte opplysninger.

Over altfor mange år har NNPF hatt altfor mye makt over politiet, og reglene som forbyr et slikt ulovlig samarbeid mellom politi og lobby, har ikke blitt praktisert. I beste fall er det vanvittig slapp bevissthet rundt denne problemstillingen, og i verste fall er det enda verre. Folk må være helt sikre på at det ikke er en interesseorganisasjon, som NNPF, men justisministeren, som har total myndighet og kontroll over politiet. Folk må være helt sikre på at når noen står foran dem i polituniform, representerer de politiet og ikke noe annet. Og ikke minst må folk være helt sikre på at det går an å være kritisk til NNPF uten å få represalier for det.

Statsråden er nødt til å være enda tydeligere på hvordan hun har tenkt å følge opp disse anbefalingene og håndtere denne problemstillingen. Politiet bruker i dag en privat lobbyvirksomhets ressursark og skoloring når de skal lære bort lovtolkninger knyttet til narkotikasaker til politistudenter. Det må tas høyde for at når en interesseorganisasjon lager et ressursark, er det fylt med formuleringer, tolkninger og synspunkter som gagnar dens politiske interesser. Politiet kan ikke ha slike partiske dokumenter som sitt grunnlag for tolkning og praksis av loven. Det må utarbeides nye ressurser, der befolkningen kan være trygg på at det tydelig går an å skille hva som er politiets tolkning av lovverket, og hva som er NNPFs tolkning av lovverket. Disse kan ikke være to sider av samme sak.

Kan statsråden forsikre Stortinget om at politiet skal utarbeide sine egne ressurser uten noen innblanding fra NNPF når det gjelder tolkninger i narkotikasaker? Og kan vi forvente en endring i hvordan politiet praktiserer ransaker, og hva politiet kommer til å mene utløser et ransakelsesgrunnlag? Det er spørsmål som justisministeren tydelig og konkret bør kunne svare på til både Stortinget og pressen, om målet er at politiet skal fortsette å nyte høy tillit blant befolkningen – noe jeg regner med at justisministeren ønsker.

Ingvild Wetrhus Thorsvik (V) [12:32:34]: Rapporten fra rolleforståelsesutvalget har dokumentert at det har vært en lang rekke tilfeller av rolleblanding mellom politiet og NNPF:

- Pengeoverføringer fra politiet og Justis- og beredskapsdepartementet til NNPF har brutt med økonomiregelverket.

- Ansvar for gjennomføring og organisering av opplæring på doping- og narkotikafeltet har blitt gitt til den private foreningen.
- Bruk av politiautoritet og legitimitet i NNPF-regi, både i form av bruk av uniformer og organisasjonsmerchandise og i form av medieopptredener og skolebesøk, har ført til utydelige roller og dermed forvekslingsfare.
- Rolleforståelsesutvalget trekker også konkret fram at NNPFs opplæring av politifolk i det såkalte «dopingprosjektet» kan ha gjort at tvangsmiddelbruk i mindre alvorlige narkotikasaker har blitt oppfattet som mer akseptabelt enn det lovgivningen tillater. Dette er mildt sagt alvorlig, og listen over problematiske forhold er lang.

Til representanten Amundsen vil jeg si at det som problematiseres i denne saken, er ikke den enkelte persons engasjement i en organisasjon. Det som problematiseres, er rolleblanding. Det kommer også ganske tydelig fram av navnet på utvalget – «rolleforståelsesutvalget» – hvis rapport vi diskuterer her i dag.

Den 11. januar sendte jeg statsråden et skriftlig spørsmål om hvordan hun hadde tenkt å følge opp rapporten fra rolleforståelsesutvalget og sørge for at den problematiske praksisen opphører, og hvilke av anbefalingene fra utvalget hun ville gjennomføre. Statsråden skriver i sitt svar – som hun også har nevnt fra talerstolen her i dag at

«det ikke er mangel på regler som har medført de uheldige virkningene som er beskrevet i rapporten, men mangel på etterlevelse av disse», og videre at

«det er allerede klart at de fleste av anbefalingene treffer områder hvor Politidirektoratet (POD) er hovedansvarlig for å sikre oppfølging».

Jeg ble ganske overrasket over passiviteten i dette svaret fra statsråden, som politiets overordnede sjef. Det kommer signaler her i dag om at justisministeren og departementet vil følge opp Politidirektoratet i oppfølgingen av disse anbefalingene fra utvalget, men jeg ønsker mer tydelighet fra statsråden med tanke på hvilke av disse anbefalingene som vil bli fulgt tett opp fra departementets side.

Det er svært problematiske sammenblandinger av rollen som politi og rollen som medlem av NNPF, og det har fått vidtrekkende konsekvenser for kvaliteten på politiarbeidet som utføres, og det har gått ut over kompetanseutviklingen internt i politiet. Det er både et demokratisk problem og et rettssikkerhetsproblem når politipraksis og politipolitikk utvikles av personer i en privat forening, framfor å forankres og styres av ansvarlig politiledelse sentralt og lokalt. Dersom dette ikke tas

tak i på en skikkelig og betryggende måte fra øverste hold, vil tilliten til politiet i befolkningen kunne svekkes.

Det er ikke særlig tillitvekkende å lese at NNPF, som en privat forening, har hatt en viktig rolle både ved politiets utdanning og ved senere kompetanseheving på narkotikafeltet. Det bør være åpenbart at kompetanseheving og etter- og videreutdanning av politiets tjenstepersoner er en kjerneoppgave for politiet selv, og noe som må følges tett opp av departementet. Vi snakker her om opplæring for utøvelse av statens voldsmonopol for dem som vokter inngangsporten til strafferettsapparatet, som kan føre til enkeltindividets frihetsberøvelse. Denne opplæringen må være kvalitetssikret, og den må være kunnskapsbasert.

På samme måte er det imperativt at den informasjonen som kommer fra politiet eller som antas å komme fra politiet, bygger på vitenskapelig kunnskap, ikke på private interessegruppers holdninger. Det er politiets oppgave å ta til seg den til enhver tid gjeldende kunnskapen, og det er politiets oppgave å basere informasjonen som kommuniseres ut til befolkningen, på denne kunnskapen.

Jeg registrerer også at flere av dem som har vært på talerstolen i dag, har snakket om narkotikapolitikk. Statsråden har også nevnt at bekjempelse av narkotikakriminalitet må være en fortsatt prioritet hos politiet, men det er ikke det dette handler. Dette handler om rolleblanding i politiet og systematiske feil og mangler.

Jeg håper at statsråden er seg sitt ansvar bevisst og vil gi oss enda tydeligere signaler her i dag. Politiet er helt avhengig av tillit og legitimitet i befolkningen for å kunne utøve sitt samfunnsoppdrag. En ukultur som dette kan ikke fikses av seg selv.

Tobias Drevland Lund (R) [12:37:42]: Den 11. januar la rolleforståelsesutvalget fram sin rapport Politi og rolleforståelse. Rapporten slår fast, svart på hvitt, at den enkelte ikke har hatt et godt nok skille mellom rollen som politi og rollen som medlem av NNPF.

Det er ingen hemmelighet at NNPF er en forening som gjentatte ganger har vært både i medias søkelys og gjenstand for mye offentlig debatt – og det med god grunn. Flere har reagert på det de mener er for tette bånd mellom politiet, som en offentlig etat, på den ene siden, og en privat forening som engasjerer seg i ruspolitiske spørsmål, på den andre siden.

Utvalget har i sin rapport pekt på det nære forholdet mellom politiet og NNPF, der NNPF har drevet opplæring av politiet, rusforebygging og narkotikapolitisk virksomhet i én og samme forening, noe Politidirektoratet har akseptert, oppmuntret til og til og med støttet

økonomisk. Det kan ikke herske noen tvil om at dette er en rolleblanding som er uheldig.

NNPF er en privat lobbyorganisasjon med en veldig klar og tydelig politisk profil som har fått lov til å være med på å styre politiets kompetanseheving på rusfeltet. Medlemmer av NNPF har også holdt foredrag for skoleelever ikledd politiuniform og dermed skapt et bilde av at politiet og NNPF er én og samme ting. Nå har vi endelig, fra rolleforståelsesutvalget, fått bevis på at den rolleforståelsen har vært altfor dårlig.

Rapporten fra Riksrevisjonen i fjor om politiets tvangsmiddelbruk i mindre alvorlige narkotikasaker, som vi har friskt i minne, dokumenterte at politiet gjennom en årrekke har benyttet seg av ulovlige tvangsmidler overfor mennesker som har vært mistenkt for bruk eller besittelse av rusmidler til eget konsum. Den samme praktiseringen av regelverket som politiet har fått kritikk for, har nettopp NNPF lært opp politiet i.

Vi som samfunn er avhengig av å ha høy tillit til politiet. Det har de fleste av oss, men saker som dette går på tilliten løs. Det er uheldig, og jeg mener derfor er det bra at vi har fått denne debatten her i dag. Oppgaven med å gjenreise tilliten til politiet på rusfeltet er stor, og Rødt forventer at regjeringen gjør alt de kan for å rydde opp i dette umiddelbart.

Sigrd Zurbuchen Heiberg (MDG) [12:40:20]: Skal innbyggjarane ha tillit til politiet, må dei forvalte mandatet sitt med ei solid forståing av det lovverket dei sjølve skal handheve og beskytte. Rolleblandinga me har sett mellom NNPF og politiet, viser dessverre at store delar av politiet har feila i den viktigaste oppgåva si.

Rapporten frå rolleforståingsutvalet handlar om meir enn uriktige pengeoverføringar, feil bruk av uniform og kurs som har blitt outsourca til ein interesseorganisasjon. Det handlar om menneske som har fått livet sitt øydelagt av at politiet har late seg påverke av særinteresser.

Rapporten har vore mykje debattert, slik det er blitt nemnt her, men eitt av dei mest alvorlege funna i rapporten har likevel i stor grad blitt oversett. Funnet omhandlar at det i 2013 blei gjennomført ein politiaksjon over to månader, der politiet i Asker og Bærum i samarbeid med NNPF pågreip rundt 150 menneske. Årsaka til at me veit at NNPF deltok i den aksjonen, er at politiet sjølv innrømte til Budstikka at dette var eit prosjekt der NNPF hadde delteke, og der ein hadde «brukt all ledig kapasitet på narkotikasektoren». Med andre ord har politiet nedprioritert andre oppgåver for å forfølgje brukarar av rusmiddel.

Politiet seier altså sjølv at NNPF har bidrege til å planleggje og gjennomføre arbeidet politiet gjer. Kva dette i detalj inneber, seier ikkje rapporten noko meir

om, men det opnar for ei rekkje spørsmål. Har NNPF fått setje prioriteringar for ressursbruken til politiet? Har NNPF fått delta i å planleggje etterforskinga eller pågripe mistenkte? Dersom noko av dette faktisk er tilfellet, kven har desse medlemene av NNPF vore? Har dei faktisk jobba i politiet, eller har dei drive med pågripingar som ein rein hobby?

Det er som om politiet skulle ha late Dyrevernalliansen pågripe bønder som behandlar dyra sine dårleg, eller som om LO skulle ha fått ansvaret for å pågripe milliarderar som underslår pengar. Det er ikkje slik ein rettsstat fungerer, og om det gjaldt ei anna gruppe enn sårbare rusmisbrukarar, hadde me høyrte langt meir om det.

Miljøpartiet Dei Grøne meiner det hastar å få oppklart om det fleire stader har vore samarbeid mellom NNPF og politiet i politiaksjonar. Difor vil eg på det sterkeste oppmode justisministeren til å sørge for ei kartlegging av alle slike tilfelle. Alternativet er at me blir verande i usisse om kven det er som faktisk har drive politiarbeid i Noreg. Det vil vere fullstendig uhaldbart for ein rettsstat som vår.

Vil justisministeren ta initiativ til ei slik kartlegging?

Andreas Sjalg Unneland (SV) [12:43:23]: Representanten Amundsen fra Fremskrittspartiet kalte denne debatten for storm i et vannglass og en hekseprosess mot NNPF. Hvis representanten Per-Willy Amundsen ikke allerede er æresmedlem i NNPF, er det vel bare et spørsmål om tid før han blir det. Denne saken er svært alvorlig, og man skulle tro at til og med Fremskrittspartiet forstod det, når vi har hatt en politiskandale i Norge der borgere ulovlig har blitt kroppslig undersøkt og tatt urin- og blodprøver av, og dette har skjedd i et omfang på tusenvis i året. Jeg skulle ønsket en større undersøkelse fra statsråden og fra regjeringen for å se enda mer på om NNPFs opplæring av norsk politi har bidratt til denne politiskandalen.

Det er en rekke områder som ikke har blitt diskutert ennå, som også er avdekket i denne rapporten, bl.a. at NNPF i 2013 inngikk avtale med Arbeidstilsynet, Kristiansand kommune og politiet om at skjenkesteder kunne henge opp et skilt fra NNPF og gjennom den avtalen unngå å få prikker fra skjenkekontrollen, noe Politidirektoratet selv har sagt er svært uheldig. Det er avdekket økonomisk rot mellom politi og NNPF, der kontingent har blitt trukket direkte fra lønningene. Det er i tillegg blitt utbetalt støtte som ikke har vært i tråd med økonomiregelverket, og finansieringen har skjedd uten at det har vært tilstrekkelig reflektert saksbehandling. Granskingsrapporten framhever at en seksjonssjef, en politinspektør og en fagdirektør i Politidirektoratet håndterte NNPF-bevilgninger i 2015 og 2016 samtidig som de selv var medlemmer i foreningen.

Det bør også nevnes at bakgrunnen for denne rapporten, og mye av grunnen til at vi diskuterer dette i dag, er ildsjeler i det norske samfunnet som har følt på urettferdigheten denne organisasjonen har stått for, og måten de har påvirket norsk politi på, og har jobbet iherdig for å få innsyn, kartlegge dette og løfte det til politisk nivå. Jeg synes miljøet rundt grupperingen narkotwitter og en del gravejournalister fortjener honnør for det.

Det bør også nevnes at NNPF har opptrådt ekstremt barnslig i denne prosessen. De har gitt avslag på gjentatte anmodninger om innsyn fra utvalget, som gjorde at utvalget måtte forlenge fristene, utsette dem og få ekstra ressurser for å kunne gjøre jobben sin.

Til syvende og sist handler dette om tillit, og det var det Monica Mæland, daværende justisminister, sa da utvalget ble satt ned, at dette gjør vi for å sikre befolkningens tillit til norsk politi. Det er helt åpenbart.

Jeg vil ha et enda tydeligere svar fra statsråden på om funnene i denne rapporten har skadet tilliten til norsk politi, om statsråden deler det synspunktet, og om statsråden vil forsikre seg om at de tiltakene som er anbefalt i rapporten, blir fulgt opp, og at arbeidet med å gjenreise tilliten blir tatt på største alvor.

Statsråd Emilie Mehl [12:46:42]: Jeg vil takke for en god debatt. Jeg vil takke dem som har presisert at dette handler om rolleforståelse, uheldig rolleblanding, og det er vi alle enige om at vi skal rydde opp i. At det skal være tydelige grenser på det, tar regjeringen på stort alvor.

Jeg har registrert at representanten fra Venstre mener at jeg er for utydelig. Jeg har vært ganske tydelig i mitt innlegg på de aller fleste tiltakene i denne rapporten. Jeg har sagt at mange av dem følges opp av Politidirektoratet, POD, gjennom styringsdialogen. Det kom også fram i rapporten. Rapporten skriver selv at det er POD som bør følge opp disse tiltakene, så det bør ikke være så veldig overraskende. Det gjelder f.eks. anbefalingene i kapittel 10.2, 10.3, 10.5 anbefaling 1, og 10.7. Jeg har også avklart hva jeg mener om anbefalingen knyttet til foreningens navn, og jeg har pekt på at vi er enig i at vi bør forske mer, i tråd med det som kommer fram i rapporten, og at det er en del av forskningsstrategien.

Til det nest siste innlegget: Jeg er ikke enig i MDG-representantens framstilling av politiets forhold til narkotika på generelt grunnlag, og jeg vil ta avstand fra det. Det ble bl.a. sagt at store deler av politiet har feilet i sin viktigste oppgave. Det kan jeg ikke si meg enig i, sånn som jeg hørte det.

Når det gjelder spørsmålet om tillit, skal vi ta på alvor at uheldig rolleblanding må ryddes opp i fordi det er viktig for å bevare tilliten til politiet. Men norsk politi har høy tillit i befolkningen, og jeg mener vi ikke må

trekke denne rapporten så langt at vi bidrar til å svekke tilliten til politiet gjennom det. Jeg mener det ikke er grunnlag for å si at man har en tillitskrise i politiet. Tvert imot mener jeg det er veldig viktig å huske på at det vi snakker om her, er politifolk som har et viktig samfunnsoppdrag, som er der ute for å gjøre en jobb, for å skape trygghet i samfunnet, for å forebygge bruk av narkotika, som er ulovlig i Norge, og som regjeringen ikke ønsker å avkriminalisere, og de gjør en viktig innsats for oss alle. Vi må holde disse tingene fra hverandre, og så skal vi rydde opp i det som er av uklarheter og uklare grenser. Det tror jeg alle har interesse av, både NNPF selv, politiet og samfunnet for øvrig.

Presidenten [12:49:30]: Debatten i sak nr. 6 er dermed avslutta.

Sak nr. 7 [12:49:33]

Interpellasjon fra representanten Anne Kristine Linnestad til helse- og omsorgsministeren:

«Rapporten «State of the Nation – Norges tilstand 2021» viser at det norske vann- og avløpsnett har et betydelig vedlikeholdsetterslep, og oppgraderingsbehovet for vannforsynings- og avløpsanlegg er estimert til 570 mrd. kr fram til 2040. I områder med store lekkasjer ender opp mot 60 pst. av drikkevannet i terrenget. Det er samtidig stor fare for at avløpsvann kommer inn i drikkevannet, noe som øker risikoen for sykdom.

Hvordan jobber regjeringen for å bidra til at kommunene følger opp vedlikeholdsetterslepet i vann og avløpsnett og minsker risikoen for sykdommer?»

Anne Kristine Linnestad (H) [12:50:35]: Bærekraftsmål nr. 6 er rent vann og gode sanitærforhold, og det er et livsviktig tema.

I verden i dag mangler tre av ti mennesker tilgang til rent vann, og nesten halvparten av verdens befolkning mangler tilgang til fungerende sanitæranlegg. Rent vann er ikke bare viktig internasjonalt, det er også svært viktig for oss nasjonalt. Rent vann kommer ikke av seg selv, og det er viktig at vi har gode rør for å beholde god vannkvalitet. Rørene har stor påvirkning på vannkvaliteten, og risikoen for sykdomsutbrudd øker med dårlige rør.

Sommeren 2019 ble 2 000 mennesker syke av drikkevannet i Asker kommune, og flere måtte på sykehus. Man tror årsaken sannsynligvis er at det kom avføring fra fugler og dyr inn i drikkevannet. Med andre ord kan vedlikeholdet og kvaliteten på rørene påvirke innbyggernes helse direkte. Det kritiske er at vi ser at veldig mange kommuner har betydelig vedlikeholdsetterslep på vann- og avløpsnett sitt.

Renovering og oppgradering av ledningsnett vil kreve store investeringer i tiden framover. Dette utgjør

en helseisiko. Ifølge Rådgivende Ingeniørers Forening og deres rapport, State of the Nation – Norges tilstand 2021, har det norske ledningsnett betydelige svakheter. Tilstanden i deler av nettet utgjør en risiko for forurensning med betydning for innbyggernes helse, og gamle og dårlige ledningsnett resulterer i store lekkasjer. Enkelte steder forsvinner opp mot 60 pst. av vannet ut i terrenget. Når vi samtidig vet at vann- og avløpsrør ofte ligger side om side i den samme grøften og er lagt samtidig, sier det seg selv at det også er stor fare for at avløpsvann kommer inn i vannledningen, noe som selv sagt øker risikoen for drikkevannsrelatert sykdom.

Vann og avløp er på det såkalte selvkostområdet. Derfor er det viktig at offentlig sektor gjør det som er mulig for å øke effektiviteten i vann- og avløpssektoren, og for å få mest mulig ut av gebyrene innbyggerne må betale. Jeg håper statsråden vil komme inn på konkrete tiltak for å øke eller utnytte handlingsrommet som innovative anskaffelser innenfor vannbransjen vil ha. Å lykkes med innovative anskaffelser kan være avgjørende for vannbransjens evne til å løse det enorme investeringsbehovet samfunnet står overfor, for å sikre fortsatt rent vann i springen og forsvarlig rensset avløpsvann.

Det aller viktigste råstoffet vi har, er vann, og vi må sikre at innbyggerne våre har tilgang på rent drikkevann. Det er faktisk det som er kilden til alt liv. På den bakgrunn ønsker jeg å stille statsråden følgende spørsmål: Hvordan jobber regjeringen for å bidra til at kommunene følger opp vedlikeholdsetterslepet i vann- og avløpsnett og på den måten redusere risikoen for sykdom?

Statsråd Ingvild Kjerkol [12:53:41]: Representanten Anne Kristine Linnestad tar opp et veldig viktig tema. Tilgang på trygt drikkevann er helt grunnleggende for folkehelsen.

Selv om de fleste innbyggerne i Norge har tilgang på trygt drikkevann, er det kommunale ledningsnett generelt i dårlig forfatning, og lekkasjegraden er høy. Det medfører fare for forurensning av drikkevannet dersom det oppstår situasjoner med lavt vanntrykk eller trykkbortfall. Det medfører også fare for leveringssvikt på grunn av ledningsbrudd.

I all hovedsak er det kommunene, som interpellanten påpeker, som eier hovedvannforsyningene i landet. Det er vannverkseierne, altså kommunene, som har ansvaret for å sikre at vannet er trygt, og at drikkevannsforskriftens krav følges. Drikkevannsforskriften stiller krav om at ledningsnett og høydebassengene er i tilfredsstillende stand, og at de driftes på en tilfredsstillende måte. Dette er for å hindre at drikkevannet blir forurenset, og for å bidra til bærekraftig bruk av grunnvann og overflatevann.

Kommunenes vann- og avløpstjenester, inkludert vedlikeholdskostnader, finansieres gjennom vann- og

avløpsgebyrer etter selvkostprinsippet. Kommunene står også fritt til eventuelt å bruke egne midler. Slik sett er ansvaret og finansieringsløsningen avklart og kjent. Mattilsynet fører tilsyn med vannverkene og har myndighet til å fatte nødvendige vedtak dersom regelverket ikke etterleves.

De gjeldende nasjonale mål for vann og helse fra 2014 medførte en rekke nye krav i drikkevannsforskriften. Kravene trådte i kraft fra 2017 og gjelder bl.a. drift og vedlikehold av vannledningsnett. Det ble også gjennomført omfattende informasjons- og veiledningsarbeid i regi av Mattilsynet.

Til tross for dette erfarer vi, som representanten peker på, at arbeidet med rehabilitering av dårlig ledningsnett i kommunene går for sent. Den gjennomsnittlige lekkasjeprosenten går ikke ned. For å følge opp dette på en helhetlig måte har regjeringen igangsatt et arbeid for å revidere de nasjonale målene for vann og helse og utarbeide en tverrsektoriell gjennomføringsplan.

Dette arbeidet er forankret i et interdepartementalt samarbeid. Der inngår Helse- og omsorgsdepartementet, Justis- og beredskapsdepartementet, Klima- og miljødepartementet, Kommunal- og distriktsdepartementet og Olje- og energidepartementet. Det er også opprettet en direktoratsgruppe der Mattilsynet, Miljødirektoratet og Folkehelseinstituttet inngår.

Gruppen har dialog med KS og Norsk Vann, som er kommunenes interesseorganisasjon for vannbransjen. Målet er å få konkretisert tiltak og følge opp med eksempelvis informasjonsarbeid og eventuelle regelverksendringer. Dette arbeidet skal bidra til å redusere lekkasjer og øke fornyelsen av ledningsnett. Jeg vil også bruke konsultasjonsordningen mellom stat og kommune for å følge opp dette.

Jeg vil også nevne at Program for teknologiutvikling i vannbransjen som forrige regjering iverksatte, er videreført både i 2022 og i 2023. Utprøving og bruk av ny teknologi kan være et viktig virkemiddel i kommunenes arbeid med å forbedre drikkevannssituasjonen. Programmet skal stimulere kommuner til utvikling og utprøving av ny teknologi. Målet er å oppnå helsemessig tryggere vannforsyning og større leveringssikkerhet av drikkevann på en kostnadseffektiv og bærekraftig måte.

Regjeringen har igangsatt et omfattende tverrsektorielt arbeid, og jeg er selv utålmodig etter å komme videre i arbeidet med å gjøre drikkevannsforsyningen sikrere. Det vil være god forebygging, det vil være god beredskap, og her må vi spille på lag med kommunene og bidra med det som kan være statens rolle i et slikt regime.

Anne Kristine Linnestad (H) [12:58:25]: Først vil jeg takke statsråden for et godt og grundig svar, og jeg er

glad for at både statsråden selv og resten av regjeringen tar dette på stort alvor.

Men jeg vil nevne et annet aspekt som statsråden ikke kom innom, og det er muligheten for terror og digitale angrep på vannledninger og vannforsyning. Det er viktig med god beredskap, også innenfor vannforsyningen, for å sikre innbyggerne våre rent vann.

«Det er bare et tidsspørsmål før norsk vannforsyning stenges eller skades i et ondsinnet cyberangrep»,

sa Jørgen Dyrhaug, seniorrådgiver i Nasjonal sikkerhetsmyndighet, så sent som i januar i år. Cybersikkerhet, eller mangel på dette, blir viktigere og viktigere, og vannforsyningen er ofte digitalisert. Dersom man ikke sikrer seg tilstrekkelig, vil de som ikke vil oss vel, f.eks. kunne hacke seg inn og endre sammensetningen av tilsetningsstoffene som renser drikkevannet vårt. Hvordan sikrer statsråden seg at alle kommuner tar cybersikkerhet på alvor og gjør det de kan for å forhindre hacking og ulovlig inntrenging i vannsystemene sine?

Statsråd Ingvild Kjerkol [12:59:51]: Jeg takker representanten Linnestad for å ta opp viktige problemstillinger som vi også må se på i en ny sikkerhetspolitisk virkelighet. Nå vil regjeringen først legge fram folkehelsemeldingen før påske og så legge fram helseberedskapsmeldingen etter sommeren, på tidlig høst, for Stortinget. Der vil vi tegne opp den nasjonale helseberedskapen og også samarbeidet internasjonalt, ettersom vi vet at vi vil oppleve grensekryssende helsekriser også i fremtiden. Vi har de siste årene opplevd at den ene grensekryssende helsekrisen tar over for den andre – først pandemi og så krig. Det er klart at å ha god og sikker vannforsyning er noe som vi kontinuerlig må sikre.

Representanten Linnestad stiller meg et spørsmål om cybersikkerhet. Det er vanskelig for meg å svare på vegne av kommunene og om deres innsats for de digitaliserte overvåkningssystemene de har for egen vannforsyning. Det jeg kan si noe om, som går litt ut over vannforsyningen, er Norsk helsenetts HelseCERT, som påvirker og passer på at våre helsesystemer ikke utsettes for digitale angrep. Det har vi erfart nylig, det leser hver og en av oss om i avisen, ettersom ulike russiske grupperinger truer norske helsesystemer. Jeg kan gjerne følge opp og prøve å gi representanten en bedre tilbakemelding på akkurat hvordan kommunene sikrer seg, for det har jeg dessverre ikke oversikt over, når det gjelder den overvåkingen man har for den lokale vannforsyningen.

Morten Wold hadde her gjeninntatt presidentplassen.

Aram Karim (SV) [13:02:12]: Etterslepet på vann- og avløpsnett er som sagt helt enormt. Det er både et

etterslep på vedlikehold og ikke minst også et stort behov for modernisering og oppgradering av eksisterende infrastruktur. Vann og avløp er livsviktige tjenester, og vi kan ikke risikere utfordringer med vanntilførselen hjemme hos folk, på arbeidsplasser osv. Disse nødvendige oppgraderingene estimeres til å koste som et minimum flere hundre milliarder kroner innen relativt få år. Derfor er det ingen tvil om at dette vil bli et område Stortinget kommer til å være nødt til å bevilge mer penger til i nær framtid.

Det store spørsmålet vil bli hvordan vi finansierer dette, for faren her er at innbyggerne sitter igjen med den store regningen som kommer av dette etterslepet. Vi kan ikke sende hele regningen av investeringer, vedlikehold og oppfølging av nye krav til innbyggerne. Økningen i kommunale utgifter som et resultat av dette estimeres til å innebære at de mer enn dobles på grunn av disse investeringene, og enkelte steder kan få enda større avgiftshopp enn det også. Aller verst er dette for kommuner og fylker hvor det bor få mennesker til å fordele denne regningen på.

Det er som sagt helt nødvendig å investere i vann- og avløpssystemene våre, men det er også helt nødvendig at vi får på plass en konkret handlingsplan som fordeler kostnadene, og som ikke sender hele regningen til innbyggerne, på toppen av det økte kostnadsnivået vi ser nå.

Anne Kristine Linnestad (H) [13:04:01]: Jeg vil igjen takke statsråden for et godt svar, og jeg har full forståelse for at hun ikke har full oversikt over cybersikkerheten og nivået i alle norske kommuner.

Jeg vil helt til slutt komme med en henstilling: Når kommunalkomiteen har vært på reise, har vi truffet ordførere både herfra og derfra over det ganske land. Det som bekymrer meg, er at kommunene forstår veldig godt at vannet skal være rent, og at det koster masse penger, men når man ikke klarer å opprettholde sine arealplaner, når man f.eks. ikke ruller sin egen kommuneplan i den takt som er ment, er det ikke til å stikke under stol at faren for dårlig drikkevann øker. Enkelte kommuner har altså ikke revidert sin kommuneplan siden 1990-tallet. Med skam å melde har det skjedd mye innenlands siden 1990-tallet, også i kommuner som har få innbyggere og stort areal, eller store kommuner med mange innbyggere.

Jeg er selv et bevis på hva en listeriainfeksjon kan føre til. Det var en listeriainfeksjon de fikk gjennom drikkevannet på Askøy. Det kan man også få dersom man spiser grønnsaker som ikke er vasket godt nok, og som er gjødslet med husdyrgjødsel. Det vil jeg ikke anbefale noen. Jeg har prøvd, og det sliter jeg med fremdeles.

Min henstilling til regjeringen er at man tar også det med kommuneplaner på stort alvor. Så må jeg si at jeg

vanligvis snakker til dem som er til stede, men denne gangen synes jeg det er dårlig at det ikke er flere partier som engasjerer seg i en debatt om noe av det aller viktigste vi har, nemlig rent drikkevann.

Statsråd Ingvild Kjerkol [13:06:08]: Jeg vil takke representanten Linnestad for å ha reist en viktig interpellasjon. Det er nok dessverre sånn at rent og trygt drikkevann er noe de fleste av oss tar for gitt, men det kan vi ikke gjøre. Det har krevd betydelig innsats å sikre den gode tilgangen vi har i dag, og det er en kontinuerlig jobb å sikre oss for den typen hendelser som representanten beskriver godt, når det kommer forurensning i drikkevannet eller det skjer brudd i forsyningen. Dette er en hverdagsjobb for kommunene, og det er ikke alle hverdagsjobbene som kommunene klarer å prioritere like høyt. Det er ingen tvil om at mange kommuner må øke innsatsen for å oppgradere ledningsnett og redusere lekkasjeandelen. Mange kommuner vil ha mulighet til å kunne klare å løse dette selv med de virkemidlene de har. De av oss som har sittet i et kommunestyre, vet at å velge investeringer når man vet at det i neste omgang påvirker gebyrene til innbyggerne, ikke alltid er de letteste politiske beslutningene, men de er viktige, og ansvaret er lokalt.

Når vi ser på det teknologiutviklingsprogrammet i vannbransjen som ble satt i gang av forrige regjering, viser en mulighetsstudie som grunnlag til det programmet at mange kommuner melder tilbake om utfordringer med kompetanse – plankompetanse, riktig kompetanse for å kunne gjøre nødvendige investeringer. Det tok også representanten opp. Det er lite interkommunalt samarbeid på vann- og avløpsområdet. Det er også viktig at denne interdepartementale gruppen som vi nå har satt ned, i neste omgang kommer med konkrete tiltak som det vil være naturlig at regjeringen foreslår.

Jeg har lyst å takke for en viktig debatt. Jeg hadde også gjerne ønsket at flere engasjert seg i dette. Trygt vann er et gode vi er godt vant med i Norge, men det er ikke et gode vi kan ta for gitt. Vi må sikre det i dag og i morgen og fornye ledningsnett for å forebygge hendelser med potensielt ganske store omkostninger. Så takk til interpellanten for et godt spørsmål og en god debatt.

Presidenten [13:08:42]: Sak nr. 7 er med det avsluttet. Stortinget tar pause frem til votering kl. 14.

Stortinget tok pause i forhandlingene kl. 13.09.

Stortinget gjenopptok forhandlingene kl. 14.

President: Morten Wold

Votering

Presidenten [14:00:07]: Stortinget er klar til å gå til votering.

Votering i sak nr. 1, debattert 9. februar 2023

Innstilling fra kontroll- og konstitusjonskomiteen om Riksrevisjonens årlige rapport om revisjon - fra statsbudsjett til statsregnskap 2021 (Innst. 163 S (2022–2023), jf. Dokument 1 (2022–2023))

Komiteen hadde innstilt til Stortinget å gjøre følgende

v e d t a k :

Dokument 1 (2022–2023) – Riksrevisjonens årlige rapport om revisjon – fra statsbudsjett til statsregnskap 2021 – vedlegges protokollen.

V o t e r i n g :

Komiteens innstilling ble enstemmig vedtatt.

Votering i sak nr. 2, debattert 9. februar 2023

Innstilling fra kontroll- og konstitusjonskomiteen om statsrådets protokoller for tidsrommet 1. januar–30. juni 2022 (Innst. 164 S (2022–2023))

Komiteen hadde innstilt til Stortinget å gjøre følgende

v e d t a k :

Statsrådets protokoller for tidsrommet 1. januar–30. juni 2022 vedkommende:

- Statsministerens kontor
- Arbeids- og inkluderingsdepartementet
- Barne- og familiedepartementet
- Finansdepartementet
- Forsvarsdepartementet
- Helse- og omsorgsdepartementet
- Justis- og beredskapsdepartementet
- Klima- og miljødepartementet
- Kommunal- og distriktsdepartementet
- Kultur- og likestillingsdepartementet
- Kunnskapsdepartementet
- Landbruks- og matdepartementet
- Nærings- og fiskeridepartementet
- Olje- og energidepartementet
- Samferdselsdepartementet
- Utenriksdepartementet
- vedlegges protokollen.

V o t e r i n g :

Komiteens innstilling ble enstemmig vedtatt.

Votering i sak nr. 3, debattert 9. februar 2023

Innstilling fra kontroll- og konstitusjonskomiteen om Riksrevisjonens oppfølging av forvaltningsrevisjoner som er behandlet av Stortinget (Innst. 161 S (2022–2023), jf. Dokument 3:1 (2022–2023))

Presidenten: Under debatten har Seher Aydar satt frem et forslag på vegne av Sosialistisk Venstreparti og Rødt. Forslaget lyder:

«Stortinget ber regjeringen redegjøre for hvilke krav som ble stilt for reservedelstilgang ved anskaffelse av fregattene i Nansen-klassen, samt hvordan regjeringen vil sikre tilgang på reservedeler som trengs for å opprettholde fregattenes operative evne.»

Miljøpartiet De Grønne har varslet støtte til forslaget.

V o t e r i n g :

Forslaget fra Sosialistisk Venstreparti og Rødt ble med 86 mot 14 stemmer ikke vedtatt.

(Voteringsutskrift kl. 14.01.17)

Komiteen hadde innstilt til Stortinget å gjøre følgende

v e d t a k :

Dokument 3:1 (2022–2023) – Riksrevisjonens oppfølging av forvaltningsrevisjoner som er behandlet av Stortinget – vedlegges protokollen.

V o t e r i n g :

Komiteens innstilling ble enstemmig vedtatt.

Votering i sak nr. 4, debattert 9. februar 2023

Innstilling fra kontroll- og konstitusjonskomiteen om Riksrevisjonens undersøkelse av forvaltningspraksisen i det kommunale barnevernet (Innst. 162 S (2022–2023), jf. Dokument 3:5 (2022–2023))

Komiteen hadde innstilt til Stortinget å gjøre følgende

v e d t a k :

Dokument 3:5 (2022–2023) – Riksrevisjonens undersøkelse av forvaltningspraksisen i det kommunale barnevernet – vedlegges protokollen.

V o t e r i n g:

Komiteens innstilling ble enstemmig vedtatt.

Votering i sak nr. 5, debattert 9. februar 2023

Innstilling fra kontroll- og konstitusjonskomiteen om Riksrevisjonens undersøkelse av helse-, opplærings- og velferdstjenester til innsatte i fengsel (Innst. 167 S (2022–2023), jf. Dokument 3:4 (2022–2023))

Komiteen hadde innstilt til Stortinget å gjøre følgende

v e d t a k:

Dokument 3:4 (2022–2023) – Riksrevisjonens undersøkelse av helse-, opplærings- og velferdstjenester til innsatte i fengsel – vedlegges protokollen.

V o t e r i n g:

Komiteens innstilling ble enstemmig vedtatt.

Presidenten: Sakene nr. 6 og 7 var interpellasjoner.

Sak nr. 8 [14:02:19]*Referat*

1. (206) Representantforslag fra stortingsrepresentantene Mona Fagerås, Grete Wold og Kathy Lie om et enklere og mer forbrukervennlig regelverk for gavekort (Dokument 8:122 S (2022–2023))
Enst.: Sendes familie- og kulturkomiteen.
2. (207) Representantforslag fra stortingsrepresentantene Ingvild Wettrhus Thorsvik, Grunde Almeland, Guri Melby og Ane Breivik om å bedre livs- og boforholdene for enslige mindreårige asylsøkere (Dokument 8:124 S (2022–2023))
Enst.: Sendes kommunal- og forvaltningskomiteen.
3. (208) Representantforslag fra stortingsrepresentantene Christian Tybring-Gjedde, Sylvi Listhaug og Bård Hoksrud om anerkjennelse av holodomor som folkemord på det ukrainske folket (Dokument 8:123 S (2022–2023))
Enst.: Sendes utenriks- og forsvarskomiteen.

Presidenten [14:02:35]: Dermed er dagens kart ferdigbehandlet.

Forlanger noen ordet før møtet heves? – Møtet er hevet.

Møtet hevet kl. 14.03.
